

ÍZELÍTŐ

A Deák-év elé
A Habsburg-múlt magyar emlékezete
A szerző bemutatása
Bottyán János szobrának avatása
Czencz János-kiállítás
Deák Ferenc
Egyetlen himnuszom
Eppur si move
Himnusz határok nélkül
Jankovics Andrea versei
Karácsony
Kuti Horváth György könyvbemutatója
Kuti Horváth György versei
Magyar Kultúra Napja
Majoros János verse
Miszlai Gyula verse
Mukli Petra versei
Okos Márton
Oláh Zoltán – Szarka József verse
Oláh Zoltán versei
Pákolitz István Alapítvány
Politikai cikkek
Regionális és lokális kiadványok szerkesztőinek találkozója
Teller Ede 95 éves
100 éve született Kurcsatov
Tóth Viktor szaxofonos
Vass Erika
Yoke Bognár József
Wollner Pál természetfotói

Deák Ferenc

(Forrás: a Molnár András szerkesztésében megjelent
"A Battyány-kormány igazságügyi minisztere" c. – Zala Megyei Levéltár kiadványa, Zalaegerszeg, 1998.)

A Deák-év elé

Deák Ferenc születésének (1803.10.17.) századik évfordulóját ünnepeljük ebben az évben.

A város önkormányzata szobrot kíván állítani a "haza bölcsének", aki többször megfordult Pakson.

A paksi kapcsolatáról és látogatásáról Jámbor Pál visszaemlékezéseiből tudunk, illetve a Deák-ház falán elhelyezett tábláról. A Paksi Tükör szerkesztősége úgy határozott, hogy ez évi számaiban megemlékezik a híres politikusról, a jeles szónokról, a jog kiváló tudósáról.

Deák Ferenc, Zala megye követe az 1839-40-i országgyűlés alsótáblájának ellenzéki vezérszónoka

Franz Eybl litográfija

(Rózsa Gyula – Spira György: Negyvennyolc a kortársak szemével Bp. 1973. 41. p.)

Tisztelt Olvasó!

Arra kérjük, ossza meg véleményét a Tükör olvasóival, írja meg: mit jelent az Ön számára Deák Ferenc. Terveink szerint a hozzászólásokat, véleményeket közöljük a lap számaiban, amennyiben terjedelmi gondjaink lennének, akkor egy külön Deák számot adunk ki.

Gondolatébresztésként közreadjuk Jámbor Pál (Hiador): Negyvennyolcadiki emlékek című könyvéből a Deák Ferencről szóló írását.

Közöljük az Élet és Irodalomban 2003. január 24-én megjelent Gyáni Géza: A Habsburg-múlt magyar emlékezete című tanulmányt, amelynek közléséhez mind a szerző, mind pedig Kovács Zoltán, a lap főszerkesztője hozzájárult. Az önzetlen segítségüket ezúton is megköszönjük.

Szeretnénk véleményeket olvasni a Deák-ház helyzetéről, sorsáról, a készülő Deák szoborról, arról, hogyan emlékezzünk meg októberben a jeles férfiú születésének 100. évfordulójáról.

P a k s, 2003. február 10.

Szerkesztőség

Deák Ferenc

Semper idem.

Szülőföldem, Paks, mennyi édes és vidám emlék köt hozzád! Te vagy a Dunapart legmosolygóbb városa, mintha mindig sütne a nap fölötted. Templomod hegyen áll, mint egy palládium. E hegy lábainál a Duna fut, szőke habokkal. Köröskörül szőlőhegyek (montes bachati,) hol patriarchálisabb időkben báró Eötvös Ignác, a »Karthausi« költőjének atyja, mi mellettünk szeretelt s nagy úr létere maga szedte ki a dézmát. A város piacán sürr-forr a nép. A partnál kereskedő hajók pihennek, út előtt vagy út után. Néha gőzösök vonnak magok után egy-egy úszó nagy vásárt. A városon kívül tarka présházak, folyvást termi virágát a barátság és vendégszeretet. Mindenütt életzaj, mindenütt vidám sürgés.

E kis város kaszinójában láttam először, tanuló koromban, Deák Ferencet, akkor Zala-megyé követét.

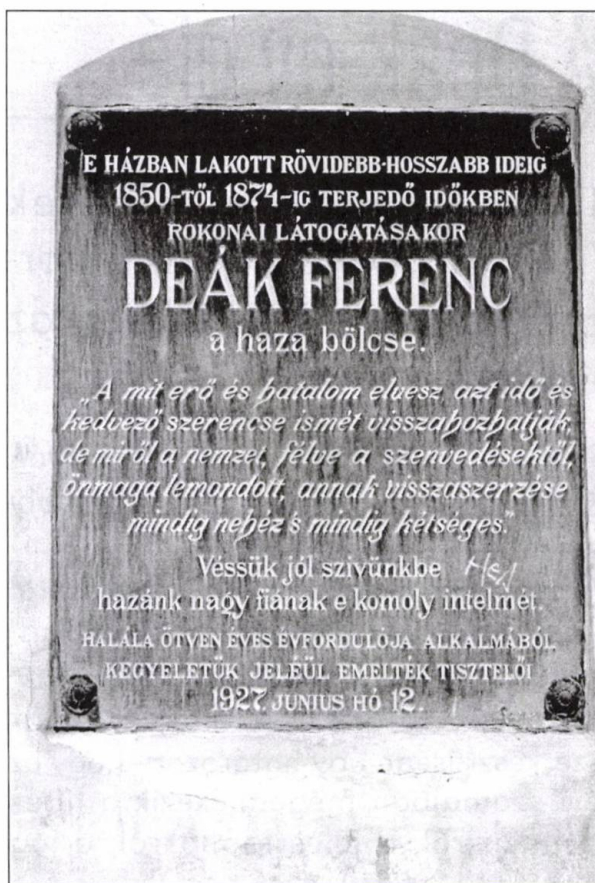
Most is előttem áll még az »öreg ur«. Vagy mit beszélek! Dehogyan volt akkor öreg úr! Erőteljes izmos, virító arcú fiatal férfi volt. De széles karimájú kalapja volt akkor is, s teljes, őszinte arca, széles válla, átható mély szeme.

A kaszinó bérlője: a sánta Spekner, mankó nélkül futott be, lélekszakadva, e szókkal:

- Jön Deák Ferenc!

A kaszinó tagjai rögtön félbehagyták a preferáncot - nagy tisztelet jele! - s mind siettek a vendég elé. Spekner elvette a kalapját a kezéből s elvette volna a botját is, ha hozzá juthat. Körülfogta a társaság, mint egy érkező patriarchát, hogy halljon valamit Pozsonyból, mert onnan jött.

Máskor e kaszinóban Holovics Boldizsár (később a főváros főbírája) vitte a szót, de most nagy tisztelettel hallgatott. Ő vele történt - sokkal utóbb, - hogy midőn a belváros tisztelgő küldöttsége élén az »Angol királynő«-be járult az »öreg ur« színe elé: a máskor oly kitűnő szónok a nagy tisztelettől úgy elfogódott, hogy egy szót

sem birt kiejteni. S ezt a beszélő elnémulást csak Holovics maga tartá olyan szégyennek, a melyen évekig bánkódott, annak betege és halottja lett.

Nem emlékezem már, hogy mit beszélt Deák a paksi kaszinóban; de annál jobban arra, a mint beszélt. Ép oly nyugodt volt e társaság körében is, hol mindenkit a maga nevéen szólított, mint később a parlamentben, a párt-izgalmak között. Taglejtés nélkül beszélt, mert neki a szó maga is elég eszköz volt a teljes jellemzésre. Egyszerűsége által vált impozanssá, mint egy komoly és szép szobor. A szinpadias hatásnak egy szikráját sem lehetett fölfedezni benne. Komolyságával megnyerő nyájasság párosult.

Nekem, a ki akkor még azt sem tudtam, mi a politika, különösen feltűnt az ő magvas és erőteljes magyarsága és kedves zalai kiejtése. Oly szabatosan beszélt, hogy nyomtatni lehetett volna, oly világosan, hogy gyermeklétemre én is megértettem mindent, s oly érdekesen, hogy senki sem szakítá félbe egyszer sem. »Conticuer omnes.« Ugy függtek minden szaván, hogy vesztésének tartottak volna azokból csak egyet is elveszteni. Meleg és férfias volt minden mon-

data s arca derült, mint a déli nap. Ekkor támadt föl először bennem a képzet, hogy milyen nagy lehet egy jó szónok és milyen szerfölött érdekes lehet a politika.

Mikor este felé eltávozott, sorba állt az egész társaság, mintha egy fejedelem vonult volna ki. Pedig egy igazi jó barát, a jók barátja, távozott, kezét szorítva mindenkivel. Spekner - a házi úr - ott állt a küszöbön, nagy tisztelettel nyújtva át a széles karimájú kalapot, melyre én, fiatal hevemben, úgy tekinték, mintha korona lett volna; az is volt: egyszerű lángelme hordta.

Aztán több éven át láttam őt Pakson. Mert ott lakott egy nővére: özvegy Kiss Anna, lelkes magyar hölgy, kit minden évben meglátogatott.

Negyven éve már ennek! De akkor is az hatott benne, a mi husz vagy harminc év múlva. Férfi volt minden ízében, minden szavában. Komoly jellem, komoly ész, a mellett olyan arc, mely derülten sugárzik, mint a tiszta tükör s nyájas tekintet, mely virágot terem, mint a tavaszi mező. S ilyen is maradt ő folyvást. Mindig egy - semper idem.

Már felnőttem, midőn 1848 tavaszán a gözösön találkoztam vele. Ép az első felelős kormány örvendetes hírért hozták Pozsonyból s Kosuthról beszélt mindenki. Emlékszem, hogy Deák akkor azt mondá előttem: »Lajos egy századot lépett.« Az, hogy csupán »Lajos«-nak nevezte, mutatta meleg rokonszenvét az akkori idő nagy vezérférfia iránt; a század mutatta a politikai hitvallást.

Egyszer az öreg Szemző, ez alföldi nagybirto- kos fölkért, mint bácsmegyei képviselőt:

- Herr Vetter! Nem volna szíves bemutatni Deák Ferencnek? Kérni akarok tőle valamit, a bácskai csatornázás ügyében. Bemutat?

- Örömet.

Másnap a »Vadász-kürt«-ből átmentünk ünnepi öltözetben az »Angol királynő« második emeletére, az ismeretes szobába, melynek küszöbét a legnagyobb urak is meghajolva lépták át.

Az ismeretes karszékben ült, mint mindig, szivarozott, mint mindig, meghitt barátjai környezték, mint mindig.

Mikor bemutattam a gazdag földbirtokost, nyájasan nyújtá kezét s azt mondá:

- Ismerem nemcsak nevérol, hanem áldozatairól is!

Az öreg Szemzőt ez a pár szó nagyon megjutalmazta minden áldozatáért. Beszélt aztán az öreg úr Bácsmegye régi követeiről, Zákó István-

ról, a Latinovicsról s majd - hogy vendégét is beszéltesse - áttért a mezőgazdasátra, a hol már az öreg Szemző volt otthon. Egész megifjodva beszélt az »öreg ur«-nak - s ha máskor is kedélyes ember volt: most csupa kedély lett. Boldogabbnak érezte magát, mint akár a miniszterium. Hiába álltam fel, ő ülve maradt, hallgatva a kedélyes adomákat, melyek úgy folytak a nagy ember ajkáról, mintha fontosabb dolga sem lett volna, mint adomázni vendégeinek.

Végre mégis csak bucsút vettünk. Az öreg Szemző egész elmélyedve haladt le a lépcsőn.

- Miről gondolkozik? - kérdém.

- Arról, hogy ez aztán nagy ember!

- Hja, ötvenkét megyének volt táblabírája. De most jut eszembe, hogy kegyed nem kért tőle semmit.

- Mégis kaptam.

- Mit?

- Egy kézszorítást.

S erre a kézszorításra egy alföldi nábob volt büszke, a kinek sokan keresték a kegyét.

Bulwer állítja: »az író, ki gondolatait leírja, a szónok, ki eszméit a szószékről hirdeti, kétféle egyéniséggel bír; egyik, a ki indulatainak uralma alatt áll, másik a megtisztult lény, a kit geniusza ihlet.« Ez azonban Deák Ferencre nem alkalmazható. Ő mindig egy volt: otthon és a szószéken, a királylyal és a legszegényebb emberrel szemben - a keresetlen egyszerűség hódító megtetsülése. S mindenütt jellem, még pedig - a mi egyre ritkébbá lesz - tősgyökeres magyar jellem.

Egy nyári nap a képviselőház elnökétől meghívást kaptam a városligetbe, barátságos ebédre, avval a megjegyzéssel: »Ott lesz Deák Ferenc is.« Ez édesgető szók nélkül is szívesen mentem volna, mert habár az ellenzékhez tartoztam, a legőszintebben tiszteltem, szerettem az öreg Szentiványi Károlyt s meghívását megtiszteltetésnek tekintém. De tudva, hogy Deák ott lesz, mégis csak szívesebben mentem.

Gyűlés után vagy nyolcan felkaptunk az »öreg ur« rendes fogatára: az omnibuszra s dőcögtünk kifelé.

Az első vendéglőnél Szentiványi fogadott, bemutatva az étlapot, melyet - mint szakértő - maga állított össze. Kemény Zsigmondnak sem volt ellene kifogása, pedig ő nagy szakértő volt.

Schedius Lajosról mondják, az egykor országos hírvé tudósról, hogy valahányszor nagy ebédre hívták, átfutá a khronológiát s aztán évés közben elbeszélte elmésen, érdekesen min-

dent, a mi e nappal összekötetésben állt. Nekünk is volt ily Schediusunk, azzal a különbséggel, hogy neki nem kellett átfutni a khronológiát, mert ő maga volt az élő khronológia.

Egyszer-másszor Kemény Zsigmond is belekapott görögországi úti élményeinek emlegetésébe, de nem lévén folyékony beszélő, soha sem jutott odább Kréta szigeténél. Szentiványi jobban boldogult római utjával: leírta tetőtől talpig a pápát; elsorolta a leg kitünőbb szobrokat; végig vitt bennünket a Via Appián egész Capuáig s onnan Brundisiumig; beszélt vízvezetékéről, szökőkutakról sat.; de az élő khronológia nem ő volt, hanem az öreg Németh, alapi földbirtokos s Deák régi barátja, kinek történetkeit - főleg a magyar kancellária köréből - öröm volt hallgatni. Az »öreg ur« is csodálkozott, hogy nem fogy ki belőlük! Úgy szórta azokat, mint Róbert Houdon a pezsgős poharakat bűvös kabátja ujjából.

Egyszer, midőn egy kis szünet volt, hallgatag szomszédom: Urházy György, hozzám fordul s kérdi:

- Ugyan kérlek mondd meg, miért nem jössz te át mihozzánk a jobb oldalra?

Nem feleltem rá, hanem mikor másodszer is kérdezte, felelt helyettem Deák Ferenc, a ki ezt a csöndes faggatást is meghallotta s azt mondta rá:

- A kiegyezés alkalmával becsülettel átjöhetett volna, most már kényes dolog.

Ez a futó megjegyzés is mutatja, mennyivel erősebb volt Deákban az erkölcsi ember, mint a pártember.

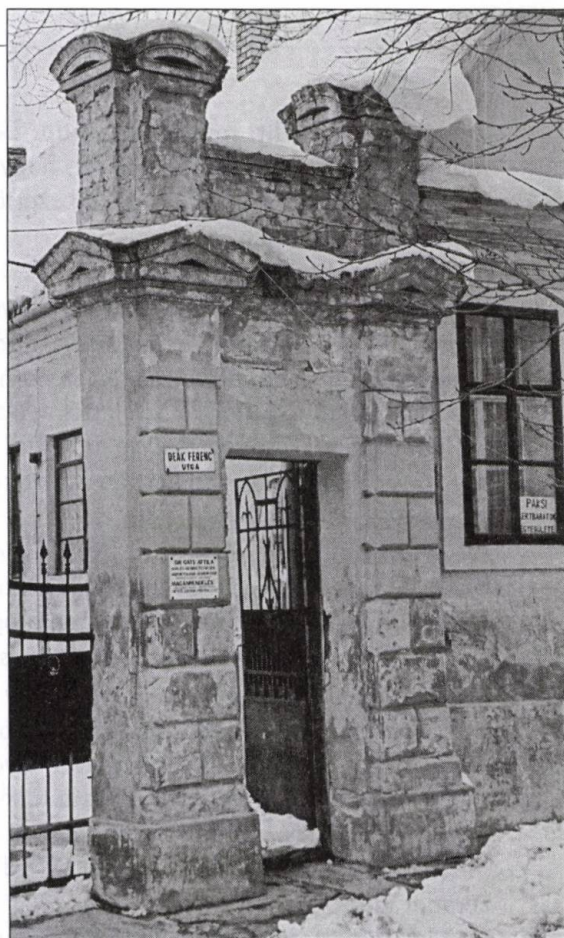
Már régi emlékeimnél fogva is, mert kisfiú koromban Pakson kegyence valék a Deák nővérenek, magam is mindig fájva gondoltam rá, hogy nem e nagy ember zászlója alatt közlegénykedem. De hiába, a szabadságharc és száműzöttségem ideje másfelé vonták meggyőződésemet. Urházy György korholt is érte, de a párt vezére nem.

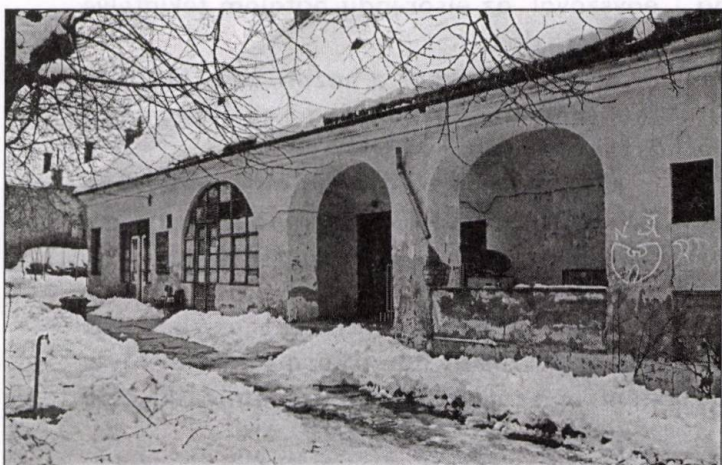
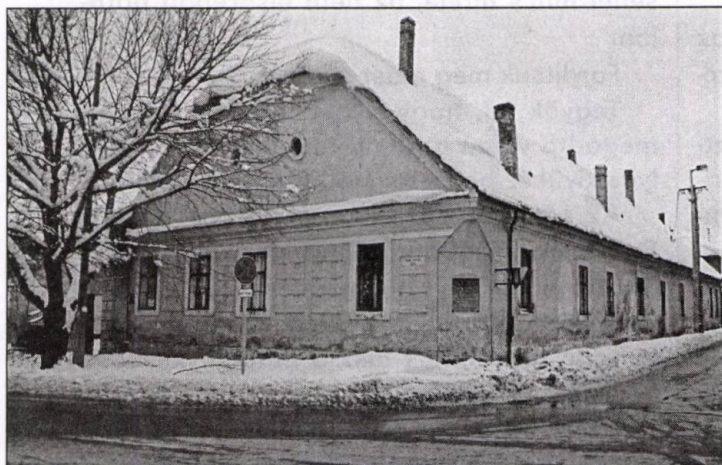
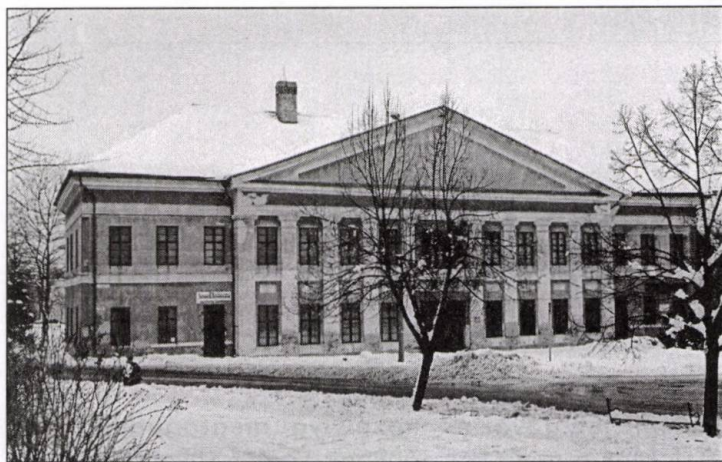
Évek, gyorsan változó, eseményekben gazdag évek múltán ismét meglátogattam, mint tanár, az öreg urat az »Angol királynő«-ben. Akkor már betegeskedett, szobája másfelé nézett - nem az árnyéket kereste már, hanem a nap melegét. Külseje a betegségtől sokat változott, arca nemvolt oly életteljes, széles válla nem fejezte ki a nagy erőt s fekete öltönye igen bő lett neki. A halál árnyéka állt háta mögött s én megijedtem az árnyéktól. De szemében megmaradt teljesen a régi jóság kifejezése, csak a fény tűnt el belőle.

- Mit csinálsz most? - kérdé halkán.

- Horácot fordítom.

Mosolyogva kelt föl s a mellékszobába vezetve, az asztról fákó kis könyvet vett föl, mondván:

- Én csak olvasgatom.

Horác volt, a ki - mint mondá - mindig kedves olvasmányai közé tartozott. Említé, hogy Verbőci a római klasszikusok közül Virgilt szerette.

Kedélyemet meglepte a bús sejtelem, hogy Horác alkalmasint a beteg nagy ember utolsó olvasmánya s eszembe jutott az óda: »Cui pudor«.

*A szűz jellem, a jog s huga a jognak: a
Meg nem vesztegetett hit, himezetlen ajk:*

Jobbat nála talál-e s hol?

Midőn elváltunk, mély tekintetében volt valami fájdalmas, mintha azt mondta volna: »Többé nem látjuk egymást.« Láttam még egy ilyen bús tekintetet - a Nyáry Pálét, egy nappal halála előtt. Azóta gyakran gondolkodom e pillantásokra, mint valami gyászba borult csillagokra. Hogy gyászba kellett borulnia azoknak is, kik oly sokáig fénylettek! De a ki igazán fénylett: mindig megmarad. Deák is örökké egy oltárkép lesz az igazság templomában.

Gyakran lehet most hallani, hogy a szónoklat régi nagy mestereinek eltűntével, a magyar országgyűlésen nincs többé igazi ékesszólás, hiányzik a prometeuszi tűz, az ihlet! De én nem tudok ily kishitű lenni. Új korba léptünk, a gyakorlati élet szükségéinek munkáival bibelődünk, a hátramaradás sebeit tapasztgatjuk, általában oly időt élünk, melyben a munka beszél. A realizmus emberei foglalják el a tért, hol egykor a idealizmus bajnokai küzdöttek. A géniusz olykor az aventini hegyre vonul, de nem hagyja el a hét halmot.

Az alkotmányosság iskolája, a szabadság levegője nálunk is újra meg fogja szülni a kor szónokait, mihelyt szükség lesz rájuk s a régi mesterek emléke meg-elevenül az ifjú tanítványokban, kik ma a szószék lépcsőinél állnak s nem nőhetnek rövid idő alatt magasra, kivált ily időben, mely nem a szó szépségét keresi, hanem a szakmunka gyümölcsét.

A szabad szólás hagyománya azonban folyvást él s lesz folytatása megint az ékesszólás dicsőségének is.

■ Jámbor Pál

Jámbor Pál

Politikai cikkek

1861.

A bécsi leirat visszautasítja nemcsak a 48-iki, de az ősi alkotmány alaptörvényeit is.

Úgy látszik, se a bécsi államférfiak, se az európai nagy lapok nem ismerik a 48-iki alkotmány szellemét.

A Globe ugyanis azt mondja: »Ha Ausztria megadná a magyar független miniszteriumot, az osztrák birodalom azonnal halomra dőlne«.

Ez véleményünk szerint hatalmas tévedés.

Először is azt kérjük: ki és mi által dőlne halomra? a magyarok által? hisz Ausztria már több ízben állt örvény szélén, vajjon a magyar döntötte-e oda?

Nemzetünknek főjellemvonása a lojalitás, annyira, hogy nincs eset ezer éves történetünkben, hol fegyvertelen ellenséget támadott volna meg. Sőt hibája volt mindig az, hogy saját fegyverét adta át a fegyvertelennek.

Nem tagadjuk, az új viszony miatt jöhetnek ideiglenes bajok Ausztriára, (de e bajok ma sem hiányzanak), hanem e bajok ellen éppen Magyarország ereje lenne a vilálmháritó.

Mások mondják: »Ausztria megszűnnék akkor elsőrendű hatalom lenni«.

Mikor volt Ausztria elsőrendű hatalom?

Csak akkor és addig, míg Magyarország alkotmányához nem nyult.

Először, mi teszi a nagy hatalmat? Befolyás, künn és benn; másodsor hitel.

Lássuk, mi befolyást gyakorolt Ausztria az utolsó évtizedben Európára?

Tanácsot adott, de nem irányt. Kerék volt az ezer kerék közt, de nem conducteur.

Benn mi befolyása volt az országban? Azt, mind tudjuk, kivéve a Globet.

De volt-e hitele?

Multkor 50 milliót kére kölcsön Angliától,

mit ez udvarias mosolylyal megtagadott. Már a mely kormánynak saját szövetségénél nincs hitele, az nem elsőrendű hatalom.

Fordítsuk meg most a képet.

Tegyük fel, hogy Ausztria annak idején megadta volna a 48-at, mi tekintélyes befolyás kívül és belül! mi kiapadhatlan hitel!

Az történt volna, mi történt minap Franciaországban: midőn Napoleon tizenöt száz milliót kért a nemzettől, egy pár nap alatt, tizenöt ször annyi folyt össze nemzeti kölcsön által. Mert hisz a magyar kevésbé bőkezű a francziánál.

Azért, kik a 48 ellen beszélnek, vagy nem gondolkodnak, vagy félnek gondolkodni.

Ezeknek egy esetet hozok emlékökbe.

Egy nagy magyar journalista, ki ma angol vezércikkeket ír, 48-ban ép ama vészteljes perczen, midőn Jellachich az ország határán készült betörni, eme látnoki szavakat intézte Bécshez: »Jöjjön le Ferdinánd Budára s az egész magyar nemzet, mint egy ember föláll, utolsó csepp vérét ontani fejedelméért.«

Ez volt a legloyalisabb szó, mit valaha hazafi mondhatott!

Meghallgatták-e Bécsben a felhívást? Nem; és jött utána háború, muszka intervenció, adósság, ezer röpirat Ausztria ellen, egyszóval, az elsőrendű hatalom tekintélye halomra dőlt.

Ki volt most már a hazafi, az-e, ki a kormánynak azt sugallta: Nem kell 48! vagy az, ki azt tanácslá: Budára!

Élő példa áll előttünk a mai Nápolyban is. A mennyi helytartó megy oda, mind zavart idéz elő, s népszerűtlen tér vissza.

Miért?

Mert minden nemzetet csak saját geniusa szerint lehet kormányozni. Mely nemzet szabadság után szomjazik, első

gondja a kormánynak szomját eloltani.

1848.

Ez évszám már egyszer dicsőséget és balszerencsét hozott ránk; vajjon mit fog hozni ezuttal?

Azt a jövő napoktól várjuk.

Az országgyűlés szünetel.

A kormány szünetel.

De a sajtónak kettős kötelessége most a közvéleményt előkészíteni arra, mi jőni fog.

Ha a múlt embere volnék, azt mondanám: éljen az ősi charta! de a jövő embere levén, azt mondom: előre!

Igen! 48! - nem úgy, mint volt, mereven, hanem tágitva, szélesítve, a szabadság érdekében; kipótolva az űrt, mi rajta van; bevéve az alkotmány sáncaiba mindazokat, kiket kívül feledénk; fölszabadítva a sajtót kötelék-maradványaitól: egy szóval, nem megnyirbálva a negyvennyolczat, hanem tökéletesítve. Így értem én az új chartát; gondolom, így érti a nemzet is.

Itt önkénytelen fölmerül a kérdés: vajjon mi lesz a fejedelmi válaszbán? negyvenhét-e, vagy 48?

Visszamenni a negyvenhétre, lehetséges-e?

Egyáltalán nem.

Érdekében van-e a kormánynak? van-e a népnek?

Minden uralkodó érdeke egy, s ez:

A népet erősíteni, melyen uralkodik.

Erősíteni pedig azért, hogy a vész perczében biztos támasza legyen.

Már, kérdem, a 47, mely ipart, hitelt, sajtót stb. zsibbaszt, képes-e ily erő kifejtésre?

Nem.

Míg a 48 összeölelve a nemzet minden tagjait, képviselve annak minden érdekeit, egy erős testet képez, mely bátran szembe szállhat minden kül- és belviharral.

Negyvenhét!

Szomorú és gúnyos ellentmondás, mely ki nem elégitené sem a kormányt, sem a népet, sem az elvérzett hősök árnyait.

Valóban mi, legidősebb alkotmányos népe a continensnek, visszamehetnénk-e büntetlenül ama múltba, hol nem volt nemzet-őrség, hol nincs magyar sereg, hol nincs független kincstár, hol nincs felelős kor-

mány, hol nincs esküdszék, hol nincs ipar-szabadság?

Visszamehetnénk-e kérdem, ama múltba, hol minden megye csak két követet küld, kik szólnak úgy, mint utasításuk szól? hol szerepelnek főispáni helyettesek? hol nincs a sajtó felett csak censura? hol felelősség nélkül biráskodnak teljhatalmu dicasteriumok?

Hogy ide visszamenjünk, úgy hiszem, erre több kell, mint adóbehajtásra.

Kevesen akadtak, kik fizettek; még kevesebben lesznek, kik szolgálnak.

Azért azok, kik a fejedelmi válasz szerkesztésébe befolyanak, vigyázzanak! gondolják meg jól, mit irnak! mert rajtok a felelőség; és, hitem szerint, nem nehezebb kivívniok a 48-at, mint a 47-et.

A nemzet háromszáz éves zsibbadás után új életet kér, mert körülé is új elemek támadtak, mik elsodrassal fenyegetik, ha véletlenül gyengének találnák.

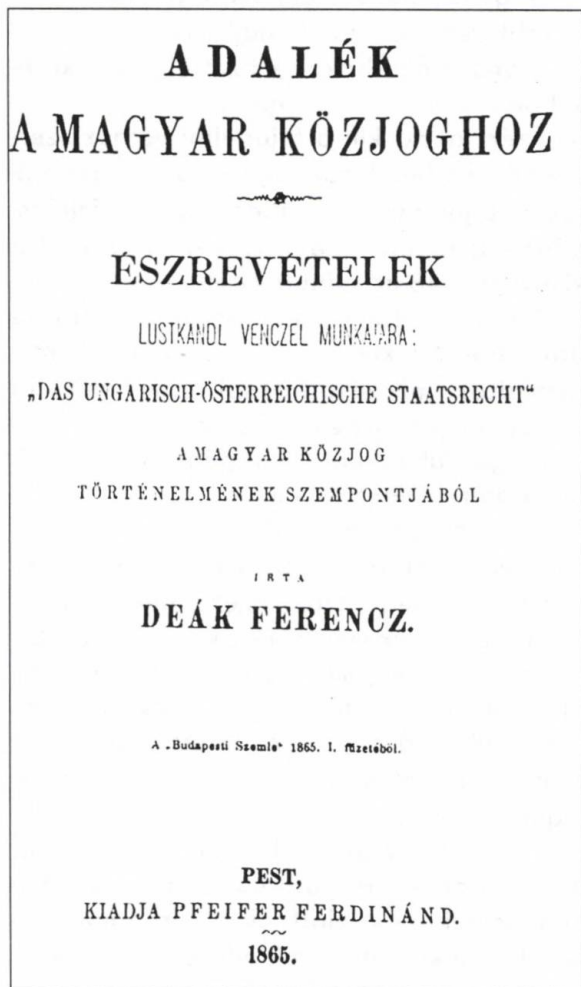
Megadtuk immár mind pénz- mind véráldozatban a megváltás díját.

Azt, úgy hiszem, fölösleges mondanom, hogy ez országgyűlés a birodalmi tanácsba soha nem megy. Nem azért, mintha nem szeretne a szomszéd népek képviselőivel kezdet szorítani, jogaikért szót emelni; hanem; mert alkotmányunk tiltja, az ország határán kívül tanácskozni; és főleg azért, mert szomszéd népeink viszonyaiba avatkozni se jöjünk, se akarunk.

Ha minket is, mint a bécsi államférfiakat, hódítási álmak ringatnának, mi szép alkalom nyílnék most előttünk, a birodalom népeit lassanként hozzánk édesgetni! Mi nem nehéz munka volna, egy pár évtized alatt, az egyes osztrák birodalom helyébe egy szép egységes magyar birodalmat csúsztatni! De minket ily magas álmak nem ringatnak. Mi nem akarjuk, csak saját területünket, csak saját chartánkat.

Tehát, véleményem szerint, a legjobb fejedelmi válasz lesz: megszüntetni rögtön az adó erőszakos behajtását; összehívni Erdélyt s kinevezni a felelős miniszteriumot stb.; mert visszamenni 47-re, annyi volna, mint megállítani haladásában a nemzetet - megállítani, mint Jozsue a napot.

A Habsburg-múlt magyar emlékezete

A dualizmus emléke az Osztrák-Magyar Monarchia bukását követően, főként a Trianon-szindróma miatt, ambivalens módon adódott tovább a honi köztudatban. A dualista monarchia imázsát ekkoriban elsősorban a memoárszerzők formálták, akik különféle emlékező közösségek hangjain szóltak meg. Kézenfekvő politikai hovatartozásuk alapján osztályozzuk őket. Akik tevékenyen közreműködtek 1918 és 1919 viharos eseményeiben (az októbristák, a szociáldemokraták és persze a kommunisták) egyöntetűen kritikus véleményt mondtak a Monarchiáról. Számukra a dualista rendszer megoldatlan,

mert a rendszer természetéből kifolyóan egész egyszerűen megoldhatatlan szociális és etnikai problémák egész sorát rejtette magában, ami szükségképpen a Monarchia bukásához vezetett. Ezt a Monarchia-képet fejezte ki Jászi Oszkár az emigrációban írt és 1929-ben az Egyesült Államokban angolul megjelent, A Habsburg Monarchia felbomlása című átfogó munkájában. Jászi szerint „nem a Habsburg-birodalom összeomlása volt meglepő, hanem inkább az, hogy ez a közös állameszme nélküli népkéverék, amely az egyes nemzetek kölcsönös gyűlöletére és bizalmatlanságára épült, ilyen soká fenn tudott maradni”. (Bp., 1982. 556.)

Az emlékezők másik csoportját olyanok képezték, akik érdemben még 1918 előtt játszottak politikai szerepet; ők, természetesen, többnyire pozitív képet festettek erről a múltból. Minden, ami valamelyest is hozzájárult a dualista államrendszer felbomlásához és mindenekelőtt 1918/19 eseménysora, számukra kifejezetten váratlan történelmi sorscsapásnak tűnt, amely a legkevésbé sem következett a múltból. Így pedig különösen nagy súlyt helyeztek mindazon politikusok személyes hibáira és baklövéseire, akik - kulcspozícióban lévén - előidézhetők a végzetes felbomlást. S ezzel akaratlanul is a tragikum arisztotelészi fogalmát alkalmazták az elbeszélés során, azt, amely a körülményekben rejlő okok helyett a főhősre (a hősökre) hárítja a bukás ódiómát. Hiszen, amíg a Jászi nevével fémjelzett emlékezők számára a Monarchia letűnt a kibontakozás, az újjászületés, a megújulás nyitányát jelentette, addig az utóbbiaknak ez egyértelműen tragédia volt. Emlékező narratíváik - híven a tragédia teleologikumához - rendszerint ott és akkor érnek tehát véget, ahol és amikor a dualista Monarchia is megszűnt létezni. Valahogy úgy, ahogy Marczali Henrik zárta kissé talányos módon memoárját: „Politikai pályám evvel megszűnt. Gazdag életet éltem, hálát adok érte a gondviselésnek. Következett a kor, melyben »jól élt, ki jól rejtőzött.«” (Emlékeim, Bp., 2000. 308.)

A történelemkép formálásában imigyen közreműködők patetikus védőbeszédben ecsetelték a Habsburg magyar múlt ezen utolsó fejezetét; a dualizmust kritikusan szemlélők viszont, szinte mindig, elemzőként jártak el. Mindez abból is ered, hogy a Habsburg múltat meghaladni kívánóktól eltérően a múlt apológétái "nem a formátlan történelmi emlékezet struktúrálására, hanem a már létező és félig-meddig kanonizált kollektív emlékezet bővítésére és alátámasztására törekedtek". (Romsics Gergely: A Habsburg Monarchia felbomlásának osztrák és magyar mítoszai az emlékirattirodalom tükrében. In: Romsics Ignác, szerk.: Mítoszok, legendák, tévhitek a 20. századi magyar történelemről. Bp., 2002. 122.)

A Monarchia és benne a dualista Magyarország történelmi emlékezetének kanonizálásában ezen kívül fontos szerep jutott még néhány történetírónak is. Ők rendszerint szaktörténészek voltak, munkáik ennek ellenére nem mindig feleltek meg a tudományos diskurzus szigorú követelményeinek. Mindenekelőtt azért nem, mert maga a tárgy sem tartozott még ez idő tájt a véglegesen lezárt múlthoz; a hozzá fűződő viszonyt ugyanis a (ráadásul egzisztenciális súlyú) politikai értékválasztás erősen megszabta. De már azért sem lehetett az számukra tisztán csak történelem, mert átélői, olykor pedig tevékeny részei is voltak a hátuk mögött hagyott kornak, amely így személyes élettörténetüknek képezte a részét.

Két jelentős, a szellemi és politikai közvéleményt mélyen és tartósan befolyásoló történelmi narratívát kell megemlíteni: Szekfű Gyulának az 1919-ben írt, 1920-ban megjelent (és a Horthy-korban összesen hat kiadást megért) Három nemzedék című munkáját, valamint Gratz Gusztávnak a harmincas évek derekán publikált, A dualizmus kora című művét. Konzervatív politikai és társadalmi szemléletének megfelelően Szekfű keményen és nyíltan bírálta a dualista politikai elitet állítólagos formális liberalizmusáért. Különösen az engedékeny asszimilációs politikát róta fel neki súlyos hibául, mellyel úgymond végletesen kiüresítette a magyar szabadelvűség eredeti, általa Széchenyi "konzervatív reformizmusában" fellelni vélt programját. A második és a harmadik nemzedék liberális politikai elitje, Szekfű szerint, legföljebb csak külsőségekben idomult a nyugati liberalizmushoz anélkül, hogy azt teljesen a magáévá tette volna.

Szekfű liberalizmus-kritikájában, amely a mai napig is érezteti a hatását, egyszerre látjuk felbukkanni az emlékezők (memoárszerzők) két külön csoportja

által érvényesített látásmódot. Egyfelől könyörtelen kritikával illeti az elmúlt politikai rendszert feltűnő hibái miatt, melyek majdani bukását is előkészítették. Forma és tartalom ellentétéről, állami és nemzeti illúziókról, politikai mulasztásokról és egyáltalán: hanyatló korról beszél A végkifejlés felé című zárófejezetben, miközben a Habsburg Monarchia felbomlása számára is súlyos tragédiának számít. Már a mű előszavának a hangütése is ezt hivatott érzékeltetni. "Ezt a könyvet meg kellett írnom. Ez a könyv személyes élményem. Abban a súlyos ínségben, melybe az 1918. októberi katasztrófa döntött bennünket [...] úgy éreztem [...], hogy munkaerőmet és munkakedvemet fel nem találhatom, míg le nem számolok a hanyatlással, melynek végén ilyen katasztrófát kellett megélnünk..." (Bp., 1940. 6-7.)

A Három nemzedéket a felbomlás és 1918/19 eseményei közepette írta szerzője; ettől igen eltérő politikai és szellemi viszonyok uralkodtak a harmincas évek közepén. Nem csoda tehát, ha az egyébként is inkább liberális valamikori politikus, Gratz Gusztáv - aki 1917 és 1921 között többször is betöltött miniszteri tárcát - történelmi narratívája éppen nem a liberalizmus ellen írt vádirat volt; az egyébként legitimista szerző a már közlőre kerülő totalitarizmussal szemben, a dualizmus liberalizmusa iránti nosztalgia jegyében jelenítette meg a Habsburg közelmúltat.

A második világháborút követően a Habsburg Birodalom, vele együtt a dualista Magyarország megítélése a korábbiaktól gyökeresen eltérő kánonok szerint nyert, többnyire az ideológusok és immár a történetírás jóvoltából is, új értelmet. A háttérben a modern kori magyar történelem egészében negatív értékelése húzódott. Az egymással teljes mértékben összeegyeztethetetlen kommunista és demokratikus politikai értékrend történelmi hagyományokhoz fűződő viszonyát - paradox módon - a függetlenségi történetfelfogáshoz való egyként szoros kötődésük határozta meg. Bibó István volt az egyik, Révai József a másik szemléletmód markáns képviselője. A demokratikus politikai gondolkodás legszámottevőbb alakja, Bibó, sohasem rejtette véka alá a dualizmusról, valamint a Habsburgoknak a magyar történelemben játszott szerepéről vallott lesújtó véleményét. Németh László két háború közt Szekfűvel szemben kifejtett koncepcióját elevenítette fel, és fejlesztette tovább, midőn egyszerűen zsákutcának minősítette a közösügyes rendszert. Mint írta: "A dinasztának és a magyarságnak 1867-ben leszögeztet kiegészése, mely kölcsönös becsapáson, pontos

sabban kölcsönös öncsaláson alapult, mindenekelőtt politikai síkon vezette zsákutcába az egész fejlődést.” (Eltorzult magyar alkat, zsákutca magyar történelem. In: Bibó István: Válogatott tanulmányok 1945-1949. Bp., 1986. 590.)

A kommunista oldalon elsőként szintén a harmincas években körvonalazott népfrontos történelemképet Révai dolgozta ki, aki a Rákosi rendszer fő ideológusaként e kurucos történet szemléletet erőszakolta rá a személyi összetételében látványosan "felfrissített" (durván megrostált és egyúttal kicserélt), egyúttal a politikai ideológiának közvetlenül is kiszolgáltatott akadémiai történetírásra. Az általa diktált marxista történeti kánon két elemet kapcsolt szorosban össze: a függetlenségi eszmekört és az osztályelméletet. Eszerint a Monarchia a népek börtöne volt, amely nemcsak a nemzetiségeket nyomta el kíméletlen módon, de magát Magyarországot is gyarmati, legalábbis félgyarmati sorba taszította. S ezzel azt a régebbiről már ismert vádat szegezte a dualista rendszernek, melyet Kossuth is hangoztatott emigrációjában. "Rettenetes állapot ez. Romlás, pusztulás kútfeje. [...] Austria a magyar piacon a külföldi ipar versenye ellen védve van, és Magyarországra szabad kereskedéssel bír, a magyar ipar pedig saját hazájában az osztrák verseny ellen védve nincs, de a külföldről szabad kereskedéssel nem bír." (Pajkossy Gábor: "Nemzeti újjászületés". Válogatás Kossuth Lajos írásaiból és beszédeiből. Bp., 2002. 216.)

Nem kell hosszan ecsetelni, hogy az osztályharcos társadalomképbe oltott kurucos történet szemlélet milyen kiáltó ellentétben állt az ország akkori politikai valóságával, a Szovjetunióval szembeni gyarmati alárendeltségével. Tény viszont, hogy ez a konstrukció adekvát volt a kommunista tömb többi országában is honos historizált politikai önképpel (bár tartalmában szögesen ellentmondott nekik). A birodalmi kiszolgáltatottsággal és a bolsevik önkényuralommal szemben érzett elégedetlenség szülte '56 forradalmát, melynek leverése után nem lehetett már többé visszatérni ehhez a történelemképhez. Hatalmát az orosz szuronyok élén visszaserző kommunista elit számára ugyanis '56 azzal a fontos tanulsággal járt, hogy a függetlenségi eszme túl veszélyes a diktatúrára nézve. Ez pedig nyomban megpecsételte a Révai-féle historizáló történeti kánon sorsát. Ráadásul a történelem sem tűnt ekkor már oly létfonosságú legitimációs forrásnak. Ajánlatosabb volt ugyanis a közelmúltat inkább elfelejteni, ahelyett hogy folyton tagadni kelljen annak nyilvánvaló tényeit. Ez pedig a történelem politikátlanításá-

nak, valamint a politika történelmietlenítésének állandó törekvését vonta maga után.

Különösen nagy jelentősége volt történetünk alakulása szempontjából a hatvanas évek elején kibombant Molnár Erik-vitának, amely - a polémia kezdeményezőjének szándékai szerint - a marxista-leninista osztályelmélet hatókörét kiterjesztve a nemzet fogalmának a történelmi relativizálására irányult volna. Ez így együtt döntő fordulatot hozott a Habsburgok múltbeli teljesítményének és a magyar történelemben játszott szerepének a megítélésében. Az Osztrák-Magyar Monarchia történeti átértékelésének igénye igen hamar megfogalmazódott, amire Hanák Péter egy 1960-as előadása a példa. Hanák ekkor fejti ki először a későbbi történetírói kánon meghatározó tételét, hogy ti.: a kiegyezés reális kompromisszum volt az adott körülmények között, melynek bírálata során nem a magyar nemzetiségi kérdés tökéletlen megoldását kell tehát előtérbe állítani. "Egyrészt azért, mert a magyar önállóság ügyét rendezte viszonylag legkiterjedtebb mértékben, másrészt, mert nem indokolt a magyar önállóság csonkaságát a soknemzetiségű Monarchia nemzeti kérdésének egész komplexumától elválasztva vizsgálni." (Hanák Péter: A kiegyezés historiográfiájához. Valóság, 1974/12. 17.)

Az általa kezdeményezett szemléleti revízió ezért is oszthatta meg úgy a későbbiek során a történetészeket, mert a hatvanas évek gazdaságtörténet-írásában a Monarchia pozitív megítélése vált a legfőbb zsinórmértékké. A Berend T. Iván, Ránki György és Katus László által kiteljesített új koncepció a hazánk gazdasági modernizációja szempontjából különösen kedvező Monarchia-beli feltételek mellett érvelt - ezt fejezte ki a komparatív előnyök fogalma. A szemlélet hívei azt sugallták, hogy önálló nemzetállami fejlődés esetén aligha érhattünk volna el a Monarchia-belihez foghatóan magas fejlettségi szintet; ráadásul birodalmi beágyazottságunk olyan gazdasági modernizáció előtt egyengette az utat, amely lehetővé tette, hogy az egységesülő és modernizálódó magyar gazdaság a Monarchia gazdaságának inkább csak közvetett módon képezze a részét.

A pozitív Monarchia-kép kidolgozásán ekként munkálkodó történészek az általuk valóban komolyan vett tudományos eszmények jegyében igyekeztek magukat elszakítani az aktuális ideológiai elvárásoktól. Ennek ellenére az új történeti koncepció messzemenően megfelelt a kor aktuális (politikai) követelményeinek. Nem véletlenül ragasztották rá - informális körökben - a "KGST-történetírás" címkéjét.

Az egyébként nyíltan sohasem hangoztatott vádat magára véve érezhette Ránki fontosnak kijelenteni a hetvenes évek derekán: "Előnyeie kétségbevonhatatlanok, de aligha feledtethetik el, hogy a Monarchiát a modern integráció előzményének már azért sem tekinthetjük, mivel belső gazdasági fejlettsége még távolról sem volt azon a szinten, mely az integrációt értelemszerűen szükségessé, sőt sok vonatkozásban a fejlődés feltételévé teszi." (A Monarchia gazdasági fejlődésének kérdései. Világosság, 1974/6. 341.)

A kanonizálás e törekvése azonban nem volt, nem lehetett maradéktalanul sikeres, mivel átalakult formában továbbra is fennmaradt (és állandó vitákat szült) a függetlenségi szemlélet, amely elsősorban Szabad György munkásságához kötődött. Szabad a birodalmi együttlét általa inkább csak részlegesnek gondolt gazdasági előnyeit a sokkal szembeesőbb politikai hátrányok miatt ítélte történelmi zsákutcának. Mint ahogy egy vitában meg is fogalmazta: a "monopolizált patronálásnak nemcsak ára volt, a kapitalista viszonyok közt természetes és szokványos ára, hanem - minden jel arra mutat - hogy (nem kevésbé a kapcsolat sajátos, politikai tényezők által kialakított jellegéből következően) felára is". (Vita Magyarország kapitalizmuskori fejlődéséről. Bp., 1971. 96.) Így juttatta kifejezésre, hogy ő épenséggel ahhoz a kurucos állásponthoz kíván elsősorban visszatérni, melyet még Bibó képviselt a maga demokratikus politikai értékrendjével egyetemben. Ez a felfogás a nem kellően demokratikus Habsburg Birodalom létéből utóbb "logikusan" következő "kelet-európai kisállami nyomorúság" szembevető tényeihez mérte a Monarchia történelmi teljesítményét - viszonyítási pontul így a "szükségyszerű" felbomlás fejleményét használta fel. S ezzel akaratlanul is a Jászihoz köthető két háború közti birodalom-kritikához került közel.

A történelem anyagának felettébb nagy képlékenysége és a történetírói argumentáció politikai hasznosíthatóságának a nagyfokú rugalmasságára vall, hogy nemcsak (a politikai demokratikus értékrenddel párosuló) függetlenségi történetiszemlélet, de a "Habsburg-barát" koncepció talaján állva is megnyilvánulhatott a politikai ellenzékiesség historizáló törekvése. Erre volt eklatáns példa a Közép-Európa-gondolat. A Nyugathoz való tartozást igazolni hivatott közép-európaiság mint történelmi örökség ideája az 1980-as években külföldről (is) begyűrt, zömmel az írók által propagált eszmeként került forgalomba. Nálunk viszont - Szűcs Jenő történelmi esszéje, a Vázlat Európa három történelmi régiójáról című írás folytán - a Közép-Európa-eszme a történet-

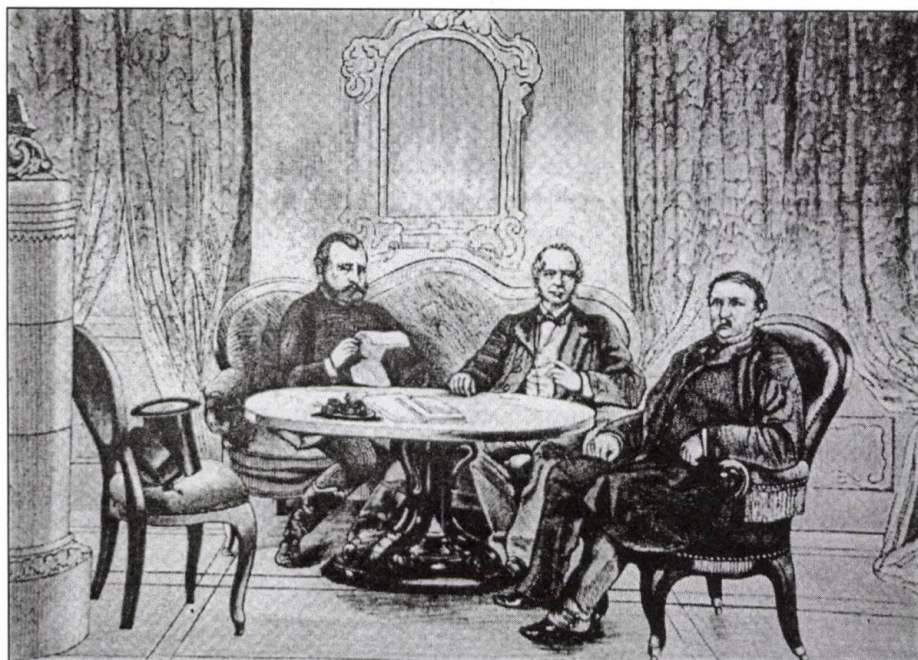
írói diskurzusban futotta be talán a legnagyobb karriert. Elég itt csupán annyit megjegyezni, hogy a térség szovjetizálásának történelmi jogszerűségét burkoltan kétségessé tevő, fogalmi szintre emelt közép-európai történelmi vízió viszonylag könnyen összeegyeztethetőnek bizonyult az Osztrák-Magyar Monarchia történelmi narratívájával. Erre a műveletre, a Közép-Európa-paradigma Szűcs melletti legfőbb hazai történész szószólója, Hanák vállalkozott, aki azt hirdette: mind politikai rendjét, mind gazdasági és társadalmi szerkezetét tekintve "a Monarchia - benne Magyarország - [...] pontosan a közép-európai sajátosságot testesítette meg". (Ragaszkodás az utópiához. Bp., 1993. 154-155.)

A szovjet birodalom szétesésével, valamint a kommunista berendezkedés megszűntével azonban szinten minden politikai aktualitását elvesztette a közép-európaiság eszméje; emiatt az azt megszólaltató szaktudományos koncepció is háttérbe szorult (nem állítjuk azonban, hogy vele együtt el is bukott volna). Mindez újlag arra figyelmeztet, hogy milyen szoros, ha nem is csak mechanikus kapcsolat köti össze egymással a történetírói fogalomalkotást és a mindenkori politikát. Ma, amikor a történetírói diskurzust mindinkább a kánonok pluralizmusa jellemzi, nem meglepő, hogy a Habsburgok (és persze az Osztrák-Magyar Monarchia) történelmi értékelését mindinkább az anarchiára emlékeztető sokféleség keríti hatalmába. Nem tudjuk ma még, hogy az újból visszanyert, a globalizáció folytán azonban (megint csak) korlátozott szuverenitással járó nemzetállami önállóság perspektívájából milyen új értékelési szempontok fogják megszabni e múlt jövőben esedékes szemléletmódját. Bizonyára nem alaptalan azonban feltételezni, hogy elsősorban nem, legalábbis nem egyedül a Habsburgokhoz fűződő történelmi viszony meghatározása áll ezentúl a politikai és ideológiai választásainkat is kifejező történelmi tudat középpontjában. Ha előrejelzésünk helyes, akkor nyugodtan oda számúzhatjuk majd e kifejezetten historizáló, a kurucos-labancos szemlélet alternatívájával eljegyzett történelmi tudatot, ahová egyébként is való, a tudománytörténet körébe.

(Az előadás a Lajta és Léthé [Szimbolikus terek és idők Ausztria-Magyarország kultúrájában] címmel Budapesten 2002. november 14-16-án rendezett konferencián hangzott el.)

Megjelent az Élet és Irodalom 2003. január 24-iki számában.

■ Szerző: Gyáni Gábor

Kiegészési tárgyalások (Majláth,
Beust és Deák)
(Országgyűlési választások
Magyarországon 1849–1990.
Bp. 1992. Kiállítási katalógus 5.p.)

Megjelent az *Üstökös* c. élclap 1864.
július 16-i 3. sz. 19. oldalán
(Szerkesztő: Dienes Lajos, laptulajdonos
és főmunkatárs Jókai Mór)

Hogy fejezi ki a süketnéma jelekkel Deák Ferenczet?

Egy dunántuli fürdő látogatói előtt általánosan ismeretes egy születésétől fogva süketnéma földbirtokos, ki különben sokoldalú -műveltséggel s igen kedves kedélylyel bír, s csak úgy elpolitizál a közügyekről jelekkel, mint a lehangosabb szónok; — feljegyzésre érdemes, a hogy e néma honfi szokta Deák Ferenczet kifejezni, mikor fölöle értekezik: — először a *bajuszán* egyet sodorint, ez annyit tesz, hogy „magyar,“ azután összefogott öklének hüvelykujját kimereszti, ez azt teszi, hogy „első;“ — és így „első magyar,“ ebből aztán értheti minden ember, hogy „**Deák Ferencz.**“

A SZERZŐ BEMUTATÁSA:

GYÁNI GÁBOR 1950-BEN SZÜLETETT A DEBRECENI EGYETEM TÖRTÉNELEM SZAKÁN VÉGZETT 1974-BEN. MUNKAHELYE: MTA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETE, AHOL TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓ, ÉS AZ ELTE SZOCIOLÓGIAI INTÉZETÉNEK DOCENSE. TUDOMÁNYOS FOKOZATA: AZ MTA DOKTORA. KUTATÁSI TERÜLETE A 19/20. SZÁZADI VÁROS- ÉS TÁRSADALOMTÖRTÉNET, VALAMINT TÖRTÉNETELMÉLET ÉS HISTORIOGRÁFIA. TIZENEGY KÖNYV SZERZŐJE, ÖTNEK A SZERKESZTŐJE. TAGJA A BUKSZ, A TÖRTÉNELMI SZEMLE, VALAMINT A TANULMÁNYOK BUDAPEST MÚLTJÁBÓL ÉS AZ AUSTRIAN HISTORY YEARBOOK (USA) FOLYÓIRATOK/PERIODIKÁK SZERKESZTŐSÉGÉNEK. SZERKESZTI A L'HARMATTAN KÖNYVKIADÓ: A MÚLT ÖSVÉNYÉN CÍMŰ (TÖRTÉNELMI) KÖNYVSOROZATÁT. UTÓBBI IDŐBEN MEGJELENT KÖNYVEI: TÖRTÉNÉSZDISKURZUSOK (2002); PARLOR AND KITCHEN. HOUSING AND DOMESTIC CULTURE IN BUDAPEST, 1873–1940 (2002).

Himnusz határok nélkül

Gondolt-e valaki arra, miféle honfibú, milyen vérző seb, aggodás, fájdalom emésztette a harminckét éves Kölcsey lelkét, amikor mindössze egy nap leforgása alatt, 1823. január 22-én Szatmárcsekén megírta a Himnusz?

Mi kellett ahhoz, hogy ennyi bűnbánat, esdeklés szálljon ég felé e veszendő, balsors tépte, de bűneiért sokszorosan megbűnhődött nép érdekében e magányos ifjú lélekből?

Ki énekelte már a Himnusz megrendült lélekkel, fel-emelt fejjel vagy földre szögezett tekintettel, könnyes szemmel vagy a mellette állóra sandítva, ki érezte, hogy egy a többivel, hogy nem forgószél veti ide-oda a világban, hanem biztos kapaszkodója van, mert tartozik valakihez?

Gondolt-e bárki is a lelkét gyötrő költőre, a fiatal szatmári gazdálkodó nemesre, aki népe sorsa feletti aggodalmától riasztva felvállalta a közbenjárást Istennél, hiszen nem táplált már másban bizodalmat. Ettől ilyen komor, súlyosan drámai, már-már reménytelen a mi Himnuszunk.

Más népek kardjukat csörtetik, a zsarnokkal való leszámolást ígérik, dicsérik önnön bátorságukat, felemelt fejjel, bátran néznek a jövőbe; mi évszázadok vérzőzónében gázolva, dicső tetteinket is feledve, lehajtott fejjel, magányosan vonszolódunk a jövő bizonytalan országútján.

Nincs még egy ilyen szomorú Himnusz!

Ma, mintha másra vágnánk, elég a bűntudatból, már bűnhődünk eleget, vigadni akarunk, részt kérünk mindenből, mert megérdemeljük. A reklámok erre nevelnek. A Himnusz szövegét már nem tanulja meg a diák, a felnőtt azt a keveset is elfelejti, jó esetben összekeveri a Szózatral, s már nem tudja, hol született Kölcsey; a híradóban is Szatmárcsekét említik szülőhelyeként, az Internetre felvitt anyag hiányos, ott meg sem jelenik Szödemeter, a szülőfalu. És miután Romániában van, még megérhetjük, hogy az Európa felé lihegők lerománozzák a költőt, hiszen ami az országhatáron kívül esik, az már nem magyar. Könnyen ez a sors juthat Adynak, Bartóknak, Bolyainak, de megkaphatja a szlovák jelzőt Márai, Madách, Mikszáth...!

Szegény Ferenc tekintetes! A szülőház helyét jelző táblát is eltüntették a hajdan ortodox paplakról (állítólag zavarta a papnét a néha odatévedő turisták érdeklődése). Magyar lélek kevés van már erre felé, a kicsiny fehér ref. templomban csak nagy ritkán hallani az Úr igéjét, a templomkerti Kölcsey szobor is oly szerény. De legalább áll még!

S a mű? Miután megszáradt rajta a tinta, fiókba került, majd csak 1828 decemberében a Kisfaludy által szerkesztett Aurórában jelent meg, aztán kötetben, 1832-ben. Énekelni majd csak 1844-ben fogják, miután Erkel Ferenc elnyeri művével a húsz körmőci aranyat. (Erkel maga azt írja, hogy mindössze egy óra alatt szerezte a zenét.)

Kik énekeltek először teli tüdővel s bizodalommal? 1844. augusztus 10-én az Óbudai Hajógyár munkásai a Széchenyi hajógőzös vízrebocsátásakor. Oh, boldog idő!

Diadalútját 1848-ban járta, majd száműzötté vált, tiltott fohásszá, egészen 1903-ig, amikor a pécsi hadapródiskola növendékei megtagadták március 15-én a Gott erhalte éneklését, követelve helyette a Himnuszt. A rebellióból botrány lett, melynek híre az országgyűlésig jutott, s akkor elhatároztatott, hogy Kölcsey műve az egységes magyar nemzet himnusza legyen. Bár Ferenc József életében e törvényt nem szentesítette, de immár semmi se állta útját a Himnusz éneklésének.

Dehogynem állta! Bizony, barátom te is lehúztad a rádió vagy televízió hangját, mikor a magyar éjfél ünnepeled szilveszterkor szülőházadban, és nem egyenesíthetted ki megtört derekadat a Himnusz hangjaira március 15-én sem, mert hogy nem is ünnepelték e napot azon a tájon, s azonfelül a Himnuszt se játszották. S ma se kedvesek Erkel akkordjai a világnak azon a táján. De se baj!

Mit is mondott Ferenc tekintetes?: "Nem azért küzdök, mintha reményem volna a küzdelemben, hanem a hű bajnoknak utolsó csepp véreig kell harcolnia." Hát ehhez tartsd magad, barátom!

A Himnusztól beszélgettünk a paksi könyvtárban 2003. január 22-én, a megírás 180. évfordulóján. Pár éve ez a Magyar Kultúra Napja. Versekkel hallgatunk

Szatmárcseke – 2002

az anyanyelv megtartó erejéről, a határok fölötti összekovácsoló hatalmáról. Ferenczes István, a messzi Csíkszeredából érkezett költő, lapszerkesztő vendég első Himnusz-emlékét mesélte: Csíkpálfalván gyermekkorában kidobolták az esti mozit. Az iskola tűzfalára vetítették az Erkel című magyar filmet, a belépődíj egy tojás volt. Néma áhítattal nézték a filmet, s mikor az utolsó jelenetben Erkel a zongorához ül, s a billentyűkön felcsendül a szívet felemelő dallam, egyemberként állt fel a falu, s a mezítlábas gyerektől a botra támaszkodó öregig, mindenki vigyázzba vágta magát. Így nézték a film utolsó kockáit. Ferenczes István most se tudta megrendülés nélkül felidézni ezt a pillanatot. Egyetlen himnuszom című írása, melyet felolvasott a közönségnek, tanúsítja, milyen erősek bennünk a Himnusz kötelékei. A kicsiny csoda velünk is megisméltódott. A Móra Ferenc iskola negyedikes növendékei felsorakoztak ünnepi öltözékükben, komoly arccal, hogy megkezdjék a műsort. Vékonyka tiszta gyermekhangon, zenekíséret nélkül felcsendült a Himnusz, a közönség megbűvölten hallgatta, aztán egyszerre talpra állt, és hagyta, hogy lelkét elvarázzsolja a tündéri hang, s mindaz, ami évszázadok óta mögötte van kitörölhetetlenül. Oly erősek s egyek voltunk akkor, ott ama pár percre, hogy a pokol erői se győzhettek volna rajtunk. Erősek voltunk s bizakodók.

■ Dr. Serdülné Benke Éva

Egyetlen himnuszom

Megy nagyapám a Szék úton. Megy az öreg közepén a nyílegyenesen csíki sugárútnak, a főgimnáziumtól a csíksomlyói kegytemplomig szédülő útján a sokaságnak, s nem és nem, nem hagyja magát. Pedig kétemberes bor - kettő töltsé, egy igy gyötri békétlen lelkét, rokkantaná, sodorná szélére a mennybe vivő útnak, ahol megroggyanva, tartás nélkül is lehet szidni a csendőrt, a zsandárt, a fináncot, a bírót, a prefektust, a királyt, Antoneszcut s ezt az egész cudar nagyzási mániát, minek Székelyföldön Trianon óta Románia a neve. Megy az öreg a csillagpatkószeggel kivert, a bujosókat időnként hazahozó úton, hazafelé, a csíkpálfalvi cimbalommal kirakott utca felé, kinek közepében rezgő nyárfa hullatja levelét, mert Erdély be vagyon kerítve. Megy az öreg haza, a törvénytevő, hazudozó városból, két korsó bort cipel, a sírást és kacagást, jobb válláról a bal vállára, bal válláról a jobb vállára hullanak hollókárogásai a szégyennek, melyek elviselni csakis így, a két lator: két korsó borok között lehet. Megy az öreg a Szék út közepén a megalázottak dühével, a hatalmat tyúkkal, libával, kappannal kiengesztelő kisember gyalázatos kiszikkasztottságával, viszi a tehetetlenség valami ködlő, zárzavaros, kavargó hóperenciás tenger felé, ahol ölni volna jó...

- De azét es Isten áldd meg a magyart! - kiáltja, ordítja bele az őszi szürkületbe, az elnéptelenítő lombhullásba, ahonnan kétszer visszhangzik vissza, de azértis, de azértis Isten áldd meg a magyart.

Megy az öreg, feje fölött a felhőket is rongyossá tépte a balsors, lám milyen sötétre, hószagúra borult az üdő. Alóla emelt fővel kimenni, hazamenni a csöppnyi kicsi asszony Mária csillámos szemei elé csupán a kacagás váltottlovain lehet, kikre menetiránynak háttal ül az ember, hogy nyomában vizslató hivatal számárfülekkel való felékesítését a legfenségesebb kárörömmel szemlélhesse: hehehe, hahaha, a királyotokról szóló himnusznak, a zecse májnak a belém verése csak nem sikerüle, miként a miénknek a kiűzése, kifüstölése sem. Az országot elvehettétek, de a lelkemet nem. Ha bősséggel nem is, de jókedvvel megáldott vagyok, éppen most készülök két korsó borral megbűnhődni a múltat, de legfőképpen a jövődöt...

Megy hazafelé az öreg székely a városból, ahová közrendfelháborításért vezetettet elő, mert nem a hivatalos himnuszt énekelte, hanem a sajátját, a vigyázállásost. Viszi a két korsó bort, felgyújtani szomorúságát a csakazértis Istenáldd megamagyarnak, és egyre öregebb lesz. Öreg lesz az este is, mire az ódon kegytemplom fala alá ér.

Megkondul a harang. Hirtelen, egyből, messzehangzóan borong az esti harangszó, mintha a kötélbe kapaszkodó vén szerzetes lelke szállna az égbe. A két lator, a cserbenhagyást felsőfokon mívelő komatárs, a korsók között az öreg a toronyból ménköként ledobbanó éteri rögbe botlik, s arca esik... Így sem rossz. De azért mégiscsak jobb lesz, négykézlábon bár, kisodródni csöndben az utánunk dübörgő út közepére legalább az árokpartig. Ül a himnusziert megbírságot öreg székely a zúzott kőhalom tetején, lelkében mint tigris és szelíd őz, béke és borzadály időz, nézi, nézi az ingó tornyokat, csóválja a fejét, nem hiszi, nem érti, hogy véle ilyenek meg hogyan történtenek.

- A szentségit a barátjának, őgy harangoz, hogy nem látom az utat... - motyogja, kiáltja a torony felé, emígyen lelvén meg az egyetlen lehetséges, tündéri magyarázatot válságos helyzetére; mámoros, álomi, metafizikai derűvel oldva békévé a hétköznapi, útszéli, piszkos valót, melynek ilyen ordénáréan elkátyúsodtak útjai. Mert ezzel vagyon a vita. Az őttal! - Én tudom, hogy honnan jön, hogy hozott idáig, s azt is tudom, hogy hová visz. Haza. Haza Csíkpálfalvára. Hát akkor minek aggatnak búskomor gyászhuszárok új himnuszkokat a szánkra, hogy ki tudja merre, merre...? Nekem elég az egyetlenegy. Az amelyik megáld. Az egy nehezebben vész el, mint a kettő. Lám, az egyik korsó is eltöre, mert Buridán szamarakként azon tusakodám, hogy melyikkel kezdjem a megbűnhődést; bizonyos, hogy az asszony is jobban fog örvendeni az egynek, mint a kettőnek... Jól megvolnánk mi itten, úgy is, mint székelyek, úgy is, mint boromisszák, kötényt teríti élénk a csodatevő kicsi Mária, midőn megesettjeivé leszünk az elsötétlő útnak. De mi lesz, Uram, az utánunk jövőkkel, mi lesz az onokákkal, ha nem lesz velük az ének, a megváltó, egyetlen ima, ha lelküket senki földjévé perzselik majdan a jöttment himnuszkok? Ki nyújt feléjük védő kart, Uram?

Megy az Unoka a Szék úton, viszi hazafelé a halottak napi havazást, mint egy kialudt viaszgyertyát. Nincsen se bora, se éneke. Csupán a harangok zúgnak, összezúgnak a csíksomlyói nagyharanggal, liberát, requisant in pace-t, siratókat bonganak. Megy az unoka emberöltő teltén a nagyapa nyomán a csíksomlyói úton, kiégett lelkében riadalom, gyűlölet és félelem. Ama régi, primitív dühöket csakazértis szító hatalom helyére rafináltabb, civilbe öltöztetett, de ugyanolyan színű és célzatú gyarmatosítók ülnek. Az unokát nem verték meg, nem kísérték megkötözve hivatal elé, nem

bírságotk meg, csupán lehallgatták a telefonját, csupán felbontották a leveleit, csupán elkobozták a könyveit, csupán számonkérték külföldi barátait, csupán felrötták neki, hogy miért nem ír verseket a konduktor dicsőségére, hogy miért nem tapsol, hogy miért nem vonul fel, hogy miért nem akkor ünnepezt, hogy szilveszterkor lakásán miért ütött kétszer éjfél az óra, miért káromkodott, ha felzengtek a világot Dnyesztvertől a Tiszáig egy akolba terelő himnuszok...

Megy az unoka hazafelé, és számol. Eddigi, porszemnyi életében országának négy himnuszt próbálta belé-sulykolni a soros hatalom. Először volt a királyos, aztán jött, együtt a nagy szovjetével, a kommunistas, az áldunk büszke Románia, majd következett a színvakos, amelyik csupán három színt ismer el a színskáláról, melynek nájmódi szövegét a világ legnagyobb susztere írta, végül itt van a legutóbbi, mely ébredésre szólítja a nemzetállam többségi fiait. Végered-ményben mindegyik kizárta őt. Ez tehát négy. A szovjettel annyi, mint öt. Ötven év alatt egy kicsit sok, kontinensnek is elég lenne.

Én is tudok még kettőt - szól közbe az egyik dédunoka. Melyiket? Hát a két székely himnuszt... Mert abból is kettő vagyon. Az egyik a régi, ó én édes Jóistenem, a másik pedig kitudja merre, merre visz, amelyet minden vendéglőben, lagzin, bulin, bálon eladnak. Az unoka épp az este hallotta, az egyik resztorant illemhelyén danászta egy megmátyu-sodott atyafi, csak úgy, pisilés közben, hogy aszongya, hogy aszongya, maroknyii székeej porliik miutaaaa... Aztán lehányta magát...

Megy az unoka a Szék úton, himnuszsámlálásban már a hétnél tart, amikor bejön a nyolcadik is, az újabb anékelt csángó himnusz. Kilencediknek épp az egyet, számára a legszebbet, legszentebbet szeretné előszámlálni, amely ötven, hetven év alatt a locsogó felszínen sikerült kitörölni a többi nyolcak által, de töredékesen a hallgatag mélyben mégis megmaradt. Miként a szökőár sóhajtott fel a pünkösdi nyírfaágas sokaság ajkán a legutóbbi csiksomlyói búcsún is. Ekkor jutott eszébe az unokának a nagyapa. Nincsen kilenc, nincsen hét, nincsen öt, nincsen négy! Kettő sincs! Még úgy sem lehet, ahogy az egyik székely faluban az ötvenes évek táján, valamilyen hivatalos ünnep végén, az ügyeskedő előljáró próbálta a kecskét is jóllakatni, emígyen szólítva fel a tisztelt publikumot himnusz éneklésre: - Hát akkor énekeljük el a román Istenáldd megamagyart... Kettő talán úgy lehetne, ha az országomé mellett következmények nélkül énekelhetném egyetlen, száz hazába szétszört népemét is, ha az ébredj román mellett elmondhatnám az isten áldd meg a magyart is.

Amíg el nem jön ama boldog, toleránsnak nevezhető, demokratikus idő, miként a nagyapa mondta, addig csak egy van nekem. Csakazértis. Egyetlen himnuszmom.

■ Ferenczes István

Magyar Kultúra Napja

Fotó: Wollner

Magyar Kultúra Napja

2003. január 22-én Pakson, a Városi Könyvtárban a Magyar Kultúra Napja alkalmából műsoros este került sor.

A "Himnusz határok nélkül" című programban közreműködött Balog Judit, Tell Edit, Decsi Kiss János versmondó, valamint a Móra Ferenc Általános Iskola irodalmi szakköre, Acsádi Rozália vezetésével.

nusz születésének 180. évfordulójáról.

Azután olyan versek hangzanak el, amelyek valamilyen formában, módon kötődnek a magyar nyelven keresztül az egységes nemzeti kultúrához.

Igyekeztem olyan verseket választani, amelyek talán kevésbé ismertek, de különböző helyeken, a világ különböző országaiban magyar nyelven íródtak.

Azt igyekeztem sugallni, hogy a magyar nyelven született irodalmi alkotások, művészi értékek egységes nemzeti kincsünkhöz tartoznak, és mindnyájunké, és nem csak az országhatáron belül élő magyarságé, hanem az egyetemes magyar nemzeté.

A műsor meghívott vendége Ferenczes István csíkszeredai költő, a "Székelyföld" című folyóirat főszerkesztője.

Kérem mutassa be lapját olvasóinknak.

– Ez a folyóirat a legkeletibb magyar kisvárosban Csíkszeredán, Székelyföld szívében, helyi kezdeményezésre jelenik meg 1997 óta. Kulturális folyóirat, nem ki-

A műsort követően Ferenczes István, Csíkszeredában élő költővel, a "Székelyföld" című folyóirat főszerkesztőjével találkozhattak az érdeklődők.

A műsor szerkesztője és vezetője dr. Serdülné Benke Éva volt.

Dr. Serdülné Benke Évát kérdezem.

– A mai este minden esetre a Himnusz jegyében indul, megemlékezünk a Him-

mondottan irodalmi. Sokrétű lap, mely havonta jelenik meg, egyre növekvő példányszámban. Eljut Dél-Afrikától Dél-Tirolig, Baszkföldről Svédorszáig, Kanadától-Ausztriáig. Nagyon tehetséges, fiatal szerkesztő gárdája van, és én vagyok a főszerkesztője.

A műsor beszélgetéssel és dedikálással zárult.

■ Wollner Pál

Vejnemöjnen muzsikája

Gondolatok a Kalevaláról a Magyar Kultúra Napján

A legszebb eszmét a Kalevaláról Kosztolányi, a Nyugat költője írta: "...Íme egy eposz, mely ízig-vérig népi és lírai, akár mi, s íme egy eposz - az egyetlen az egész világon -, melynek szemlélete művészközpontú, irodalomközpontú. Ha hódolni akarunk Suominak, testvéreink országának, mondhatjuk ezt: Dalból született."

A Kalevala ma már a világirodalom része, mely az idő és tér korlátain túl is hat.

Miért fordítják még ma is a világ számtalan nyelvére ennek a viszonylag kicsiny népnek e kincsét? S miért szeretik mi, magyarok? A választ talán a Kalevala összegyűjtésének korában, a 19. században kell keresnünk. A romantika kora ez. Az európai nemzetek a múltjuk, a gyökereik felé fordulnak, önismeretüket segíti a már homályba vesző történelmi múlt feltárása. Az elfeledett mítoszokat még őrzi a népi emlékezet, ezeket gyűjtik össze szorgos kutatók.

Mi, magyarok a nyelvünk eredetét kutatjuk. Reguly Antal, a nyelvész, korábbi kutatásaiból már sejti a finnugor eredetet, érdeklődéssel fordul a finn nép nyelve, kultúrája felé. Éppen amikor északi rokonaink földjére indulna kutatni, 1835. február 28-án jelenik meg az első Kalevala (Régi Kalevala a finn címe) Elias Lönnrot gyűjtésének eredményeként. (Később, 1849-ben megjelenik az Új Kalevala, ez már 50 éneket tartalmazott, 22795 verssort.) Talán nem véletlen ez az egybeesés! Mi a nyelvrokonságot kutatjuk, és még nem sejtjük, hogy milyen messzire vezetnek a szálak, az Uralon túlra, Szibériába, a chantik, manysik földjére... A finnek népük eredetét keresik, az ősfinn valóságot, melyet a Balti-tenger vidékén kétezer éve őrzi a népi emlékezet. A mi emlékezetünk csak keveset őrzött meg az ősi múltból, ezt a keveset költi egybe Arany János Rege a csodaszarvasról című műve, illetve a Keveháza. Ezt a hiányt pótolja Vörösmarty honfoglalás tárgyú eposza, a Zalán futása, ezt álmodja eposztrilógiába Arany a Csaba királyfiában.

Reguly Antal rögtön le is fordít néhány éneket a Kalevalából 1839-40-ben. 1850-ben Hunfalvy Pál nyelvész, aki személyesen ismeri Lönnrotot, szintén lefordít néhány részt. Az első teljes magyar nyelvű fordítás 1871-ben jelenik meg, a műnek nincs nagy visszhangja, a fordítás nem túl sikeres, a fordítóról, Barna Ferdinándról hamar megfeledkeznek. Az első igazán sikeres fordítás a Vikár Béláé (1908). Nagyon sok kiadást ért meg, a Kalevala neki köszönhetően iskolai tananyagává vált. A legutolsó magyar fordítás Sente Imre munkája, ez 1987-ben jelent meg Münchenben. Előtte Rác István fordította le 1976-ban, Helsinkiben.

A harmadik fordító Nagy Kálmán (1939-1971). A Kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen szerez magyar-szakos középiskolai tanári oklevelet az ötvenes évek végén. Nagybányán kezdi tanári pályafutását, ekkor kezdi fordítani a Kalevalát. Finnül az egyetemen tanul - mint bölcsészhallgató két szemesztert ismerkedett a finn nyelvvel -, de érdeklődése a rokon nyelv iránt egyre nőtt, szótárakból, könyvekből tanult, s a hatvanas évek elején már jól beszélt a nyelvet. Végtelen szorgalommal, türelemmel, sok-sok jegyzetet készítve, a már meglévő sorokat csiszolgatva, a maga kidolgozta elveinek megfelelően újrafordítja a Kalevalát. Egy nyilatkozatában ezt írja: "A Kalevala szemléletes képei sokszor emlékeztetnek a mi népdalainkra, hangutánzó és hangfestő szavai, szokatlan szóképzései talán inkább a népmesék nyelvezetére. Egyszerűsége, drámaisága meg gyakran a népballadákat juttatja eszünkbe. Azt szeretném, hogy a mai olvasó könnyebben megértse, átérezze, jobban a mélyére tudjon hatolni a Kalevalának."

A Nagy Kálmán Kalevala-fordítását erdélyi Kalevalának nevezi az irodalomtudomány. A fordító nyelvi tudatában ott voltak az erdélyi folklórkincs gyöngyszemei, protestáns őseinek szép veretes nyelvezetét örökségként hozta magával, ritmusában az ószékely és csángó népköltészetet érezhetjük, sűrítettségében az erdélyi balladák sajátosságait. Fordításából az énekmondás öröme sugárzik. Életéből több mint tíz évet áldozott erre a munkára, de művének megjelenését nem érthette meg. 1971. október 9-én, alig 32 évesen halt meg. Kalevalája 1972-ben Bukarestben jelent meg Nagy Máriaának, a fordító özvegyének jegyzeteivel.

Ki volt Nagy Kálmán? A pályatársa, Szilágyi Júlia, kolozsvári irodalomkritikus ezt írja róla. "...A látszat ellenére Nagy Kálmánt a győztesek közé sorolnám. A legnehezebb párviadalban, magányos, rejtett küzdelemben, kegyetlen és igazságtalan feltételek között küzdött. Póztalanul bátor volt, ragyogó tehetség, maga az értelem, becsület, lovagiasság. Olyan erények eleven ötvözeté, hogy maga is, mint a Kalevala nagyszerű tolmácsolója, leginkább az eposzok hőseire emlékeztetett.

Nem ő az első hős, aki nem érte meg a győzelmet. Csak azt remélhetjük, hogy a kegyelem perceiben azért tudta..."

Annak az embernek, aki finn nyelvtudását ilyen magas szintre emelte, aki a magyar irodalomnak az egyik legszebb Kalevala-fordítást adta soha nem adatott meg, hogy eljusson oda, ahol művének hajdani hősei éltek, Finnországba. Egyetlen meghívásnak sem tudott eleget tenni, mert nem adtak neki útlevelet. Finn kapcsolatairól zaklatták, még nyelvtudása is gyanús volt a hatalom szemében. Ceausescu Romániájában a Nagy Kálmánoknak pusztulniuk kellett.

Január 22-én a Magyar Kultúra napján megemlékeztünk Nagy Kálmán életútjáról, és munkájáról, a Kalevaláról. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével a budapesti finn nagykövetség kulturális attaséja, Kirsi Rantala asszony. Díszvendég volt Nagy Mária Kolozsvárról, a lánya, Nagy Kata, és a fia, Nagy Péter, aki 1993 óta gépészmérnökként dolgozik az Atomerőműben, és minden segítséget megadott a szervezőknek.

A Kalevala irodalmi értékeiről Varga Piroška Ildikó, a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem fiatal tanársegéde tartott előadást.

E sorok írója felolvasta a Viljo Tervonen, finn irodalomtudós levelét, melyben köszönti a résztvevőket, és megemlékezik Nagy Kálmánról. Álljon itt befejezésül néhány sor a levélből: "Most már meg vagyok győződve arról, hogy nem veszik feledésbe az ő Kalevalája. Remélem, még a jövő nemzedékek is kézbe veszik ezt a Baász Imre illusztrálta remekművet. A finn nép nagy hálával tartozik Nagy Kálmánnak szívós munkájáért, mely révén a finn lelket közelebb hozta a magyar olvasóhoz."

■ Dr. Serdülné Benke Éva

Regionális és lokális kiadványok szerkesztőinek találkozója

Decemberben rendezték meg Jászberényben azt a tanácskozást, melynek apropóját a Jászsági Évkönyv 10. számának megjelenése adta. Az évkönyv kiadása körül szorgoskodó kuratórium és szerkesztőség úgy ülte meg születésnapját, hogy a hagyományosnak számító könyvbemutató mellett tanácskozásra invitálta a hasonló céllal megjelenő kiadványok munkatársait.

A Jászberényi Városi Könyvtár és Információs Központban rendezett tanácskozásra sok érdeklődő jelezte részvételét, közülük jónéhányan a határokon túlról jelentkeztek. A rendkívülinek mondható időjárási körülmények többeket visszatartottak, de így is közel harminc résztvevő foglalt helyet a kerekasztal mellett. A jelenlévőket Tokajiné Demecs Katalin, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés alelnöke köszöntötte, majd sorra szót kértek és kaptak a szerkesztők és munkatársak.

A házigazdák nevében Pethő László, a Jászsági Évkönyv felelős szerkesztője - a tanácskozás előkészítése során szerzett tapasztalatait is hasznosítva - adott képet a kistérségi kiadványok helyzetéről. Áttekintésében kitért a periodikumok előtörténetére. Akadnak olyan kiadványok, amelyek már a nyolcvanas évek óta napvilágot látnak (Széphalom, Matyóföld), ugyanakkor azt is megállapította, hogy a rendszerváltás után jelentős mértékben gazdagodott a kezdeményezések száma. Más esetekben a századforduló idején működtetett egyesület és kiadványa újjáélesztésére került sor (Gömörország). A helyi, kistérségi kiadványok egy részének segítséget és támogatást jelentett a megyei folyóirat, amely helyet adott egy-egy kistérségi tematikus szám megjelentetésének. Konkrét példaként ismertette, hogy megyei folyóirat jászsági száma után önállóvá vált a Jászsági Évkönyv. Új irodalmi folyóirat az ESŐ is megjelent, a Jász-kunság pedig egyre inkább vegetálásra kényszerült, sőt újra és újra felmerült, és felmerül megszűnése. A helyi kiadványok szaporodása mögött különféle ambíciók és szakmai megfontolások húzódnak meg. Zemplénben a Széphalom mellett megjelent a Zempléni Múzsá, Pakson a Paksi Tükör mellett a Paksi Hírnök jelentkezett, Jászberényben pedig múzeumi újságként jelenik meg a Redemptió, és aktív kiadványozás tevékenységet végez a Hamza Múzeum is. A megjelenő rivalizáció bizonyos profiltisztulást eredményezett, a kiadványok egyre inkább határozottabb módon tükröznek néprajzi, képzőművészeti, irodalmi, társadalomtudományi és egyéb jelleget.

A hozzászólások jelentős része foglalkozott a kistérségi periodikumok elismerésével és elismertetésével. A helyi kiadványok előállításában és összefogásában egyaránt szerepet vállaló Kováts Dániel megállapítása szerint - amit többen támogatólag helyeseltek -, a megjelenő periodikumok egyáltalán nem provinciálisak, hiszen háttérükben nemzetközileg elismert tudósok, egyetemi és főiskolai tanszékek, kutatóintézetek és színvonalas munkát végző helyi kutatók találhatók. Úgy érezték és többen ki is nyilvánították, hogy ők jelszavak puffogatása mellett valóban tudatosan vállalják a sokat emlegetett regionalizmus gondolatát. Hiányolták viszont, hogy sokak szemében még mindig csak a "Brüsszelből érkező manna" formájában jelenik meg a régiók alakításának és formálásának eszméje.

Az önelemzés részeként felmerült, hogy a kiadványok közreadói is sokat tehetnek meg- és elismertetésük érdekében. Fontos lenne, hogy minden - határon innen és túl - megjelenő kiadvány regisztráltassa magát, és szerezzé be ISSN számot, mert ezt eddig nem tették meg mindannyian. A mulasztás következtében a regisztrációból kimaradók kötelezpéldányai nem jutnak el a jelentős könyvtárakba, így a bennük megjelenő - esetenként kiemelkedő fontosságú - információ nem válik a szellemi vérkeringés részévé. A megismertetés és a provincializmus kiküszöbölésének további lehetősége az Internet által kínált lehetőségek felhasználása. Több kiadvány szerényebb-bővebb tartalommal, de már ma is hozzáférhető a világhálón. (Árgus, Bácsország, Gömörország, Jászsági Évkönyv) Felmerült, hogy szükség lenne egy közösen működtetett honlapra vagy egy központi "lerakatra", ahol minden kisregió kiadványa elérhetővé és megvásárolhatóvá válna.

Az eszmecsere során többször felmerült a kiadványok civil jellegének érvényesítése. Munkatársi és szerzői gárdájuk honorárium nélkül vagy minimális tiszteletdíjért végzi munkáját. Ők igazi önkéntesek, akik egy-egy szám összeállításában 30-50-en működnek közre. Érdekesen alakul a generációk együttműködése. Ténykérdés, hogy legkönnyebben a nyugdíjasok nyerhetők meg, de az aktív korúak és a fiatalok is szép számmal jelentenek meg írásokat. Az utóbbiak életében ez különösen fontos, hiszen számukra éppen a helyi kiadvány biztosítja doktori disszertációik, szakdolgozataik publikálását.

Több hozzászóló érintette a kiadványok finanszírozásának kérdését. Kiderült, hogy akad olyan szerencsés kiadvány, amelynek nyomdai költségét mindmáig egy nagyvállalat biztosítja (Paksi Tükör). Velük szemben voltak olyan szerkesztők, akik azért nem jöttek el a tanácskozásra, mert az útiköltséget sem tudták előteremteni. (Pedig szállásukat és ellátásukat a rendezők biztosították volna.) Mások a pályázati lehetőségek korlátozottságát tették szóvá. A finanszírozásból leginkább részt vállaló Nemzeti Kulturális Alap pályázatiírási és bírálati gyakorlatát nem tartották számukra kedvezőnek. Az NKA leginkább a határokon kívül megjelenő kiadványok számára biztosít forrásokat, a hazaiakat - eddig néhány kivételtől eltekintve - nem vagy kivételes esetben tekinti támogatásra érdemesnek.

Problémaként merült fel, hogy a kistérségi kiadványok számára nincs megfelelő rubrika: nem tekintik őket irodalmi folyóiratnak, ismeretterjesztő vagy közművelődési kiadványnak sem. Egyes vélekedések szerint, az egymással rivalizáló kiadványok ugyanarra a forrásra pályáznak, ami korántsem növeli mozgásterüket.

A tanácskozás résztvevői - visszaigazolv a kezdeményezőik szándékait - elhatározták, hogy a továbbiakban is alkalmat keresnek és teremtenek arra, hogy újabb tanácskozásokat rendezzenek.

Döntenek arról, hogy fórumteremtési szándékukról tájékoztatják és szándékaik támogatására kérik fel a Miniszterelnöki Hivatal Civil Kapcsolatok Főosztályát, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumát, az Ifjúsági Gyermek és Sportminisztérium Társadalmi Kapcsolatok Osztályát, a Nemzeti Kulturális Alapot, a Honismereti Szövetséget, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Helytörténeti Szakosztályát és a Magyar Szociológiai Társaság Faluszociológiai Szakosztályát. Megegyeztek abban is, hogy B. Kovács István főszerkesztő invitálásának eleget téve 2003 nyarán Rimaszombaton újra találkoznak a Gömörország vendégeiként.

■ Pethő László

Okos Márton gyalogútja

Erdélyért Budapesttől Párizsig

Élménybeszámoló, könyvajánló, beszélgetés hazáról, hazaszeretetről, emberségről, kitartásról, nemes emberi megnyilvánulásról – e szavakkal jellemezhető az az összejövétel, mely egy erdélyi származású fiatalember, Okos Márton társaságában zajlott 2002. december 4-én a VMK könyvtárában.

Okos Márton nagy tette szánta el magát 1989 nyarán. Társával, a szintén Erdélyből menekült Juhos Gáborral, Budapestről gyalog indult el Párizsba, hogy ezzel felhívja a figyelmet Erdélyre, az ottani körülményekre.

- *Mi volt ennek az útnak a hozománya, milyen élmények érték útközben?* - kérdezem Okos Mártont.

- Sok igen hasznos tapasztalatot szereztünk, és számtalan kellemes élményt gyűjtöttünk, melyek közül két esetet szívesen megemlítek. Az egyik ilyen élmény Strasbourgban ért, amikor is nagy divatja volt Nyugat-Európában a testvértelepülés választásnak, és a mi véleményünket is kikérték. Én azt javasoltam, hogyha már Strasbourg Elzász fővárosa, a leendő "új Európa" jelentős városa, akkor testvérvárosul Erdély fővárosát válasszák. Ez meg is történt, és ebben a kapcsolatban óriási lehetőség rejlik.

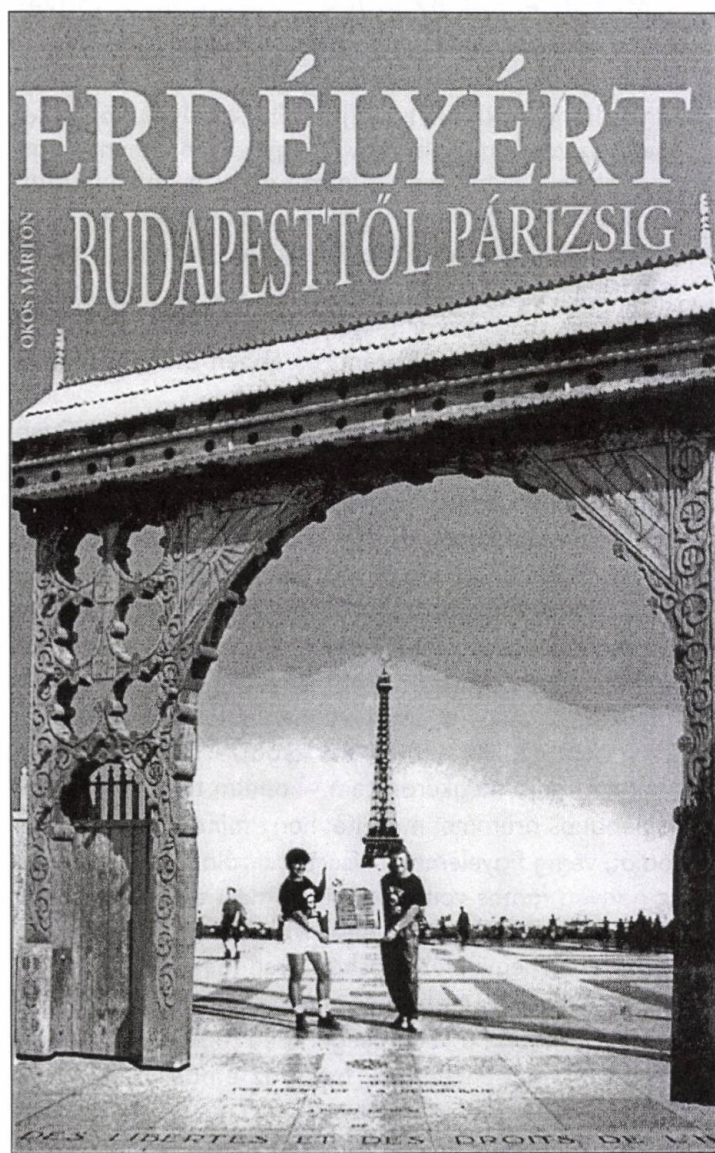
A másik eset Erdélyben történt. Csíkszeredából Gyergyóba mentünk barátainkkal egy plébánoshoz, a járművet én vezettem. Amikor megérkeztünk, hogy hamarabb intéződjön az ügy, csak az ment be a házba, akinek valóban szükséges volt, én a kormánynál maradtam, nem szálltam ki. A megbeszélés befejeztével a házigazda kikísérte barátaimat, és odajött a kocsihoz. Természetesen köszöntem, kezet fogtam, és bemutatkoztam. Ahogy a nevemet meghallotta, felkiáltott: - Csak nem az, aki elment Párizsba? - De igen - válaszoltam, majd megkérdeztem - honnan tud az utamról? A plébános örömmel mesélte, hogy mindig hallgatták a rádiót, végig figyelemmel kísérték a rólam szóló híreket. Ez nagyon fontos volt számukra, mert erőt adott nekik a tudat, hogy rájuk is gondolt valaki. Úgy vélem, ha a gyergyószárhegyi plébánosban ilyen mély érzéseket váltott ki, akkor sok emberben megmaradhatott ennek az útnak az emléke, a jelentősége. Még támpontot is adott ahhoz a véleményemhez, hogy az emberek ügyét, a magyar ügyet úgy is lehet szolgálni, hogy egyszerűen tesszük a dolgunkat, vállalva a nehézségeket, az akadályok ellenére is továbbmegyünk, és amit gondolunk, azt

kimondjuk. Ezzel talán előbbre visszük a mi kis világunkat, világunk dolgait, és a felnövekvő generációt kedvezőbb lehetőséghez juttatjuk. Nem csak a pénz a fontos, de sajnos az emberek kénytelenek elhagyni hazájukat a jobb élet reményében.

– *Tollforgatóként, karitatív személyiségként ismertük meg Önt. Milyen indíttatást kapott otthonról, honnan meríti kifogyhatatlan erejét?*

– Minden kalotaszegi házban található egy Rákóczi-kép. Én már kisgyermekként megismerkedtem Rákóczi életével, és ehhez az ismerethez igyekeztem minél többet hozzáolvasni. Később Vasvári Pál személye, élete ragadott magával. Csodáltam Vasvárit mint a márciusi ifjak egyikét. Csodáltam azért is, mert, habár Kossuth pénzügyminisztériumában titkár volt, mégis ment és csapatot szervezett, amikor látta, hogyan pusztítják, ölik a magyarságot. Úgy gondolom, aki tudja, mi volt a Rákóczi-szabadságharc, akinek szülőföldjét Vasvári és bajtársai vére áztatta, akinek faluját annyi gyötrellem érte, annak nincs más lehetősége, mint az, ami nekem is jutott. Az otthoni indíttatásból fakadt ez az én lázadó, rebellis mivoltom.

Az "Erdélyért Budapesttől Párizsig" c. könyv ajánlásában Tripolszky László a következőket írja:

“Azért vállalkoztak az útra, mert így akartak tiltakozni a falurombolás ördögi gondolata és gyakorlata ellen, és felhívni a figyelmet erre a szörnyűségre. Hitem szerint abban a tényben, hogy ma Románia szabadabb és demokratikusabb ország, mint volt sokáig, s amelyben a magyarságnak is talán reménye nyílhat a megmaradásra, Okos Mártonnak, s az ő gyalogútjának is van része.”

■ Lovásziné Anna

Karácsonyhoz kötődő dramatikus szokások

2002 decemberében a paksi Városi Múzeum szervezésében betlehemes kiállítás nyílt. A kezdeményezésre sok iskolás és pedagógus készített betlehemet a legkülönbözőbb anyagokból, ami azért is öröndetes, mert a készítők így sokkal közelebb kerültek karácsony ünnepéhez.

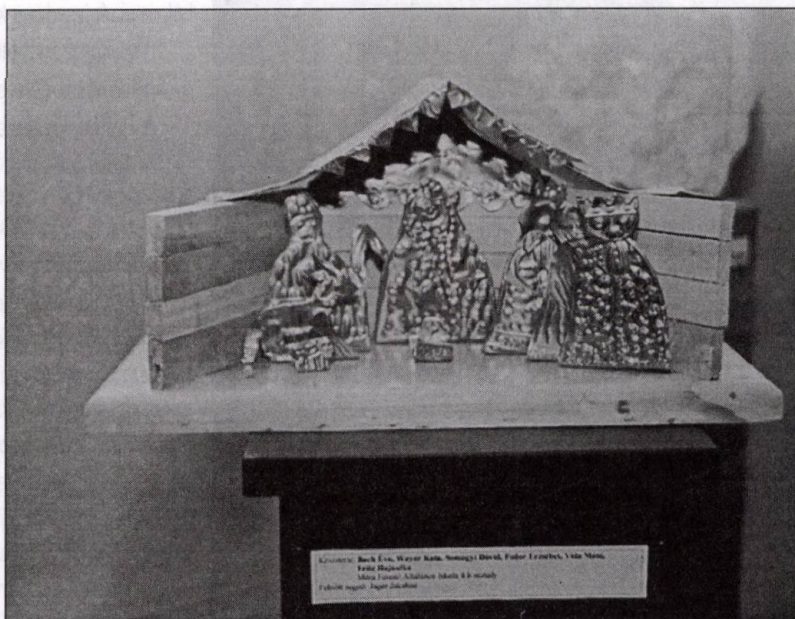
Mit is jelent az ünnep? Maga a szó az id 'szent' és a nap szó összetétele, vagyis szent nap. Az ünnep során ugyanis a mindennapok világából kilépve valami sokkal lényegesebbet, mélyebbet élünk meg. Ebben segítenek minket azok a dramatikus szokások, melyek során eljátsszák az egykori eseményeket.

Ezek közül legismertebb a betlehemezés, de ennek ismertetése előtt két másik szokást említek meg. A középkori eredetű paradicsomjáték december 24-én, Ádám-Éva napján került színre. A bűnbeesésnek és a megváltásnak a titkát kapcsolta össze; Ádámnak és leszármazottainak a Paradicsomból való száműzetésére és az új Ádámnak, a megváltást hozó Jézus Krisztusnak könyörületére emlékeztetett. Ismeretes volt Erdélyben és más megfogalmazásban a hazai németiség körében is.

Később az adventi várakozás megünneplésére az elnépiesedett, sok tekintetben profanizálódott betlehemezés mellett kialakult a szálláskeresés szokása. December 15-től kezdődően kilenc estén át kilenc család felváltva egymásnál gyűlt össze. Ezzel fejezték ki jelképesen a Szent család befogadását. Ilyenkor egy Szent Családot ábrázoló képet vittek magukkal, amit előtte szenteltvízzel hintettek meg. A képet a házioltárra helyezték, előtte mécses gyújtottak, és imádságokkal, énekekkel köszöntötték a Szent Családot.

A betlehemezés a tél csöndjében, az advent meghitt várakozásában évszázadokon át virágzott. Ez a betlehemi eseményre, Jézus születésére emlékeztető, templomi eredetű, elnépiesedett hagyomány. A legtöbb helyen már tréfás elemekkel díszített játékká vált, máshol azonban megőrizte szertartásos jellegét.

A betlehemes játék két legrégebb emléke a XVII. század második feléből maradt ránk. Az egyiket egy nógrádi falu Szentkereszt-céhe, vagyis egy jámbor társulat fiatal legénytagjai adták elő.

A betlehemet Székelyföldön sem gyerekek járták, hanem meglelt emberek: legények, sőt házas férfiak, akik a játékot kellő komolysággal, liturgikus szolgálat igényével adták elő. (Ennek megfelelően Máriát is legény alakította.)

A székelyföldi és a belőle kisarjadt bukovinai betlehemezés közös forrása feltehetően a csíksomlyói barokk karácsonyi vagy úrnap-i misztériumjáték, ez azonban nem maradt ránk. Habár II. Józsefnek a vallásos kultuszra vonatkozó korlátozó rendelkezései a deákszínházi színművet véget vetettek, a hagyomány kilépett az iskola szűkebb vonzási köréből, és elnépiesedve a katolikus székelység körében tovább élt.

A mai gyakorlat természetesen helyi elemekkel, máshonnan átvett archaikus pásztorjelenetekkel is bővült.

A betlehemezés egykori szerepét mutatja a lövétei betlehemi rendtartás is, ami a próbák kezdetétől vízkereszt napjáig megtiltotta a résztvevőknek a mulatságot, a kocsmába járást és a lányok meglátogatását a fonóban. Aki ezt nem tartotta be, annak büntetésképpen mezitláb és hajadonfővel háromszor kellett megkerülnie a templomot.

A betlehemezők házról házra jártak, és egy házilag előállított jászol vagy templom alakú betlehemet vittek magukkal. A betlehemezésnek két fő formáját ismerjük: az élő szereplőkkel, illetve a bábokkal előadott betlehemezést. Az előbbi az éjféle mise evangéliumának megjelenítése, amikor a pásztorok az angyal hívására meglátogatják az újszülött Jézust. Ebben közrejátszott az a tény is, hogy Európában sokáig az egyik fő foglalkozás a jószágartás, a pásztorok volt, ezért a betlehemi éjszakából ez a jelenet ragadta meg az embereket. Emellett - más színeződéssel ugyan - a téli napforduló ünnepének hajdani kultikus táncai, alakoskodásai is tovább éltek a betlehemezésben. Kellékei közül a láncos bottal hajdanában a gonoszokat riasztgatták, a betle-

hemesek pedig az ének, tánc ritmusát verték ki vele. A Tolna megyébe költözött bukovinai székelyek Tolna megyébe költözésük után is őrizték ezt a szokást. Napjainkban azonban már csak az iskola szervez karácsonyi ünnepség keretében betlehemezést, ahol gyerekek adják elő a történetet. Ezáltal gyakran elveszíti meghitt jellegét.

A bábtáncoltató betlehemezés a Balaton déli vidékén, Szatmár megye egy részén és Esztergom környékén volt népszerű. Ennek az előadásnak az a lényege, hogy Jézus születésének egyes mozzanatait egy templom alakú színpadon, bábokkal adták elő a pásztoroknak öltözött szereplők.

A bábtáncoltatás a középkorban még a templomban az oltáron történt, a hívek gyönyörködtetésére és épülésére. Idővel azonban profán elemek szövődtek bele, és a templomból kiltották; a nép azonban tovább is ragaszkodott hozzá. A templomban csupán a Szent Család és a betlehemi istálló miniatűr mása maradt bent, de ehhez már sem liturgikus cselekmény, sem nyilvános, hangos ájtatosság nem fűződött. A templomi betlehemes jelenetek elterjedésében később a barokk kor is nagy szereppel bírt.

A Somogy megyei Vörs ma is híres erről a szokásáról. A férfiak szentestén ott gyülekeznek, ahol egész éven át a betlehemet őrzik. Innen indulnak útjukra, amely során körbejárják a falu házait. A betlehemezést az éjféle misére hívogató harangszóra fejezik be. Ők is bevonulnak a templomba, de ott már nem betlehemeznek.

Advent, a karácsonyt megelőző négy hét, a várakozás ideje. A karácsonyi felkészüléshez egy Márai Sándor idézettel szeretnék hozzájárulni: "Ha az ünnep elérkezik életedben, akkor ünnepelj egészen. Ölt fekete ruhát. Keféld meg hajad vizes kefével. Tisztáld meg belülről és kívülről. Felejs el mindent, ami a köznapok szertartása és feladata. Az ünnepet nemcsak a naptárban írdak piros betűkkel. Nézd a régieket, milyen áhitatosan, milyen feltétlenül, milyen körülményesen, mennyi vad örömmel ünnepeltek! Az ünnep a különbözőség. Az ünnep a mély és varázsos rendhagyás. Az ünnep legyen ünnepies... S mindenképp legyen benne valami a régi rendtartásból, a hetedik napból, a megszakításból, a teljes kikapcsolásból, legyen benne áhitat és föltétlenség. Az ünnep az élet rangja, felsőbb értelme. Készülj föl reá, testben és lélekben. S nemcsak a naptárnak van piros betűs napja. Az élet elhoz másféle, láthatatlan ünnepeket is. Ilyenkor felejs el mindent, figyelj az ünnepre."

■ Vass Erika

Pákolitz István Alapítvány

Özv. Pákolitz Istvánné 1998 szeptemberében hozta létre a Pákolitz István alapítványt a paksi irodalmi alkotók támogatására, alkotói tevékenységük kibontakozásának segítésére.

Az Alapító Okirat értelmében a 3 tagú kuratórium elnöke a paksi Városi Múzeum mindenkori igazgatója, de 2000-ig dr. Rosner Gyula nyugalmazott igazgató, majd 2000 szeptemberétől dr. Váradyné Péterfi Zsuzsanna, a Városi Múzeum jelenlegi igazgatója látja el a tisztséget. Mellette Hanol Ferencné és dr. Vájer János dolgoznak kezdettől fogva az alapítvány kuratóriumában.

2002 szeptemberében az alapítvány jeligés költői pályázatot hirdetett Paks városához kötődő alkotók számára.

A beérkezett pályázatokat 3 tagú független zsűri bírálta el: dr. Szirmay Endre a Kaposvári Tanítóképző Főiskola főiskolai tanára, költő és műfordító, Herczeg Ágnes a Városi Könyvtár nyugalmazott, és Gutai István a Városi Könyvtár jelenlegi igazgatója.

Az ünnepélyes díjkiosztásra 2002. december 20-án került sor a Városi Múzeum kőtarában.

BAJTAI ANDRÁS

Vallomások ideje

Ahogy akarod. Akkor kerüljük a bókoló hazugságokat, forró jelzőket, kiégett hasonlatokat. Keressünk inkább egy füstös, öreg kocsmát, ahol a percenként szájhoz emelt majd lecsapott söröskorsók csiszolták fényesre az asztalokat; igyunk cappuccinót egy sarki kávézó fényes teraszán, vagy sétálgassunk egy ócska piacon keserű arcú árusok közt botladozva. Hiszen tudod: vallomások ideje van most, s mint egy elfeküdt végtag, zsibbad a nyár, a házak között pedig már az őszt tántorog részegen - ahogyan Ady láthatta borgőzös álmaiban Párizs utcáin. Vallomások ideje van most. beszéljük ki egymásnak apró dolgainkat, valljunk be mindent: fontosat és lényegtelenet egyaránt. Bolyongjunk együtt a részletek labirintusában, s keressünk a szavak mögött valamiféle lényegyet. Hallgassuk meg végre egymás történeteit.

Eős őszi

Szabó Péternek

amikor sétálsz hazafelé zsebetett kézzel, vigyázva, hogy csigaházra ne lépj, és bámulsz inkább lefolyóba, pocsolóba, nem nézed végig, ahogyan az őszt kirabolja a fák, és gondolsz mindenféleképpen, hogy miért nem tudsz te is olyan kitartó lenni, mint a jelzőablak, miért nem állít meg téged is valami, akár egy percre csak, a buszmegálló helyett, és tudod, mire hazaérsz, hiába nézel ki az ablakon, már nem látod a Napot, lekapták az égről, akár egy sorsjegyről, viszont láthatod, ahogy a tej kávéban kavargó, és várható, hogy eszedbe jusson, amit elfelejtettél, mert nem hívsz fel senkit telefonon, úgysem tudnál nekik mit mondani, és hiába a kávé, fázol, a radiátorra teszed tenyered, megsimogatod, mintha hűsége kutyád lenne, s bár hallod kintről a kulcscsomó zörgését, nem nyitod ajtót, mert tudod, csak az őszt az

Forog vele

Akár a halott síneken veszteglő rozsdás szerelvények, áll a csikorogó lombok alatt, tétován sétálgat fel-alá az évek s évszakok ázott lombosztyóján, kezét nyújt egy arra járó idegennek, fel-felillant az égre, s még idejében húzódik egy kapualjba a közelgő zivatar elől. Fél óra elteltével még mindig ott áll, pedig szeretne végre indulni tovább, de valami itt tartja, valami mindig itt tartja: talán a reggeli szorongás keserű íze a szájban, talán a hajnalban mellette szuszogó lány simogatásnak tűnő halk lélegzetei, esetleg a város megszokott, apró rezdülései, melyeket olykor-olykor látni vél, mint az az öreg cirkuszi jósnő a tenyeré görbe vonalaiban a jövőt. Áll a kimerült kapualjban, a csontjaiban érzi, de nem tudná megmagyarázni a létezés boldog céltalanságát, émelyeg, szédül; akár egy száguldó autó kereke, forog vele a világ.

SZIRMAY ENDRE:

A beküldött három vers világa komor, töprengő, szomorú vagy szomorkás hangulatokat idéz. Jól tömörített, külső-belső történéseket, emlékezéseket, elképzelt dialógusokat szólaltat meg. Mindegyik verse szinte egyetlen mondatba vagy mondatfolyamba összpontosul.

A jelenségek, megfigyelések, emlékek, mozzanatok kifejező képekben jelennek meg. Mondanivalója, leírásai, megjelenítő emlékei gazdag költői világban szólnak meg. Jelképei, hasonlatai, metaforái meggyőzőek, színesek.

A verssorok szólnak "bókoló hazugságokról", "forró jelzőkről" - meg arról, hogy "zsibbad a nyár, mint egy elfeküdt végtag". Vagy: "az őszt kirabolja a fák"; "a halott síneken" rozsdás szerelvények "vesztegelnek" - netán "forog a világ"... "a létezés boldog céltalanságában"... stb. - Efféle szuggesztív áttételekkel dolgozik.

Mindegyik vers eleven lüktetésű, és a sorakozó képek, fölvezelt gondolatok, hangulatok kifejező ritmust biztosítanak mondanivalójának. A szabad áramlású sorok hagyományos rímek nélkül is gazdag nyelvi változatosságban szólaltatják meg mondanivalóját.

Olykor egy-egy sor közepén csendül meg a rím úgy, hogy az érzést, a közlést még kifejezőbben emeli a hasonlat - vagy jelképsorok világa fölé. (Lásd: "Forog vele" c. vers.)

Eredeti szemlélete, a három közül talán a legbátrabban és a legkifejezőbben az említett alkotásban van jelen.

Stílusa, nyelvi gazdagsága, változatos ritmikája verseit a legjobbak közé sorolja.

Minősítése: jó

2002. szeptember 6-án

Bottyán János generális szobrának avatása alkalmából Dunakömlődön

Bottyán János érdemeiről, életéről 5 percnyi időben igen nehéz beszélni. Annyi az elismerés, a tisztelet eme rendkívüli ember és hős múltjában, hogy arról többszáz oldalas könyvet lehetne írni, és írtak is. Csak a legismertebbeket említem: így Thaly Kálmán, Várkonyi Ágnes, Köpeczy Béla és maga Rákóczi Ferenc is emlékirataiban méltatja hőstetteit, vitézségét, emberségét. Ahogy írja jelleme lényegét: "Szerette a népet és a nép is szerette őt." Minden korszak megtermi a maga embereit, s rendkívüli idők rendkívüli embereket szülnék.

Bottyán János a kuruc világ leghatározottabb katonai tehetsége. Rákóczi harminc mágnás tábornoka közül csak ő volt, aki nem mágnás volt, de annál nagyobb a többinél, mivel ő minden mellétekintet és pártfogás nélkül, a saját érdemei, tehetsége által vívta ki e magas polcot, a generális rangot. Hadi tetteit, vitézségét ellenfelei, így az osztrákok is elismerték.

Hadvezéri tehetségéről írt Wagner is (aki I. József császár életét is megírta), Kolonics pedig, aki a kuruc világ leghitelesebb írója, miután maga is abban a korban élt, Bottyánt hasonlíthatatlan hősnak, "Heroincomparabilis"-nek nevezi. Hadi erejéről, vitézségéről és szerencséjéről igen híres, nevezetes férfinak mondja. Tehát mind az ő, mind Wagner szavaiban az ellenfél dicsérete nyilvánul meg részére.

Végvári vitézként kezdte pályafutását. Katonává lévén a török elleni XVII. század utolsó negyedében vitt győzelmes hadjáratokban vett részt. Sok ízben tüntette ki fényesen magát, és az osztrák hadseregben ezredesi rangot kapott. A Rákóczi szabadságharchoz 1704. október 11-én csatlakozott. Selmecebányán jelentkezett Bercsényinél a harcra. A törökkel való hadakozással kezdte küzdelmét a magyar hazáért, a magyar szabadságért, és Rákóczi seregében folytatta.

Dunakömlődöt nagy történelmi múltja, de különösen a kurucok tették nevezetessé. Itt épült 1704. májusától 1705. május végéig a dunántúli hadjárat legfontosabb átkelő helyéül szolgáló Imsóst Dunakömlöddel összekötő dunai híd, és a híd védelmére létesült imsósi sáncrendszer, melynek romjai ma is láthatók a Duna bal partján. A Duna jobb partján lévő alsó erőd romjait részint a vasútépítés, részint a lösz suvadás teljesen eltüntette. A fellegvár, Bottyán várának romjai ma is fellelhetők a Sánchegyen, felmérését, feltérképezését, annak pontos leírását Dr. Nováky Gyula budapesti régész elvégezte.

1705. június 18-án érkeztek az osztrák csapatok a híd és Bottyán várának szétrombolására Dunaföldvárra, onnét június 19-én indultak Kömlődre. Bottyán június 19-én a hadat Leányvárnál oldalba támadta lovas csapatával. Sajnos, itt súlyos vereséget szenvedett, és pusztá életét is csak hős katonáinak köszönhetette, akik kivágták az ellenség soraiból. Súlyosan megsebesült, arcán kardvágás, lábán puskalövés érte.

Bottyán várába vitték. A vár védelmét nem tudta irányítani, azt Csajági János és Szinnai Mihály ezredesekre bízta. Június 19-én megkezdődött a vár ostroma. Glückersberg és Löwenburg tábornokok irányítása alatt a várat Budáról hozatott tarackokkal, faltörő muzzsarakkal lőtték. 21-én a vár elesett, s védői Imsósba menekültek. Bottyán várát Dunaföldvár bevétele után 1705. november 5-én foglalta vissza az osztrákoktól, Balogh Ádám és Helebrand János vezérlete alatt, a kuruc sereg. Az 1706. év végén hagyta el az őrség végérvényesen a várat Helebrand utasítására.

Bottyán János születésének pontos helyét és idejét nem tudjuk, annyit tudtak megállapítani a történelemkutató írók, hogy 1640-1643 körül született Esztergom környékén: a Bottyáni Görögalli családban. Kismanes származású volt. 1709. szeptember 27-én halt meg a Lőrinczáti tábortáborban. Halálát nem a táborában pusztító pestis, hanem agyvelőgyulladás okozta. Utolsó erejével Bácskába bocsátotta el hadait a rácok ellen. Csapata irányítását unokáira bízta: Szabó Mózes alezredesre és Horváth István őrnagyra. Katonai tisztelettel, ágyúlövés kísérete mellett temették el. Thaly Kálmán szerint, hamvai a Lőrinczáti ó temetőben nyugszanak.

Búcsúzóul Thaly Kálmán versét idézem: ha megtalálnánk sírját, ez lenne a sír felirata:

*Élt a honért; haza ügyét vérrel védé vala váltig.
Meggalt: s hunyta után a szabadság porba hanyatlék.
Mégis boldog hős! Míg ős sírjába reményt vitt
S nem látta: a szent harcnak milyen bús leve vége.
Boldog hős legalább nem húnyt el számkivetésben
Egykor a hont őrzé, most a haza őrzi hamvát.*

■ Hegedüs János

Teller Ede kilencvenöt éves

Dr. Teller Ede neve elsősorban a nukleáris robbanóanyagok fejlesztése révén vált közismertté. A huszadik század derekán a földlakók egy maroknyi csoportja olyan elképesztően vakmerő vállalkozásba kezdett, amire előtük még gondolni sem merészeltek. Azaz, csak egyszer: a görög mitológia tűzistene. Ez a néhány ember, közöttük Teller arra tett kísérletet, hogy Prométheusz példáját követve ellopják a tüzet az istenektől.

Teller Ede 1908. január 15-én született Budapesten, középiskoláit a Kármán Tódor édesapja által alapított Mintagimnáziumban végezte, majd beiratkozott a budapesti Műegyetemre. Az első szemeszter után vegyészmérnöki tanulmányait a németországi Karlsruheban folytatta. Heisenbergnél doktorált a hidrogénmolekula-ion gerjesztett állapotainak számításából írt disszertációjával. Hitler hatalomra jutásakor először Dániába megy, azt követően pedig Londonba a University College-ba. Gamow barátja, aki a csillagok energiatermelésével foglalkozott, meghívja Washingtonba, ahol majd később együtt dolgozzák ki az atomok termonukleáris fúziójának elméletét. Együtt alkotják meg az atommag béta-bomlásának az impulzusmomentumra vonatkozó Gamow-Teller kiválasztási szabályát. Ekor már 1939-et írtak, Németország és a Szovjetunió elfoglalta Lengyelországot. Szilárd Leó, aki nem tudott autót vezetni, megkérte Teller Edét, hogy vigye el Einsteinhez, mert egy levelet akar vele aláíratni. Beindult a Manhattan fedőnevű program a nukleáris láncreakció megvalósításáért. Még javában tart a háború és az atomenergia fenevadja is békésen szunnyad atomba zárt ketrecében, amikor Teller már nem az atomok hasadásával, hanem azok egyesítésével foglalko-

zik. Az atombomba megvalósítása azonban sürgetőbb feladat, ezért Los Alamosban Teller kutatásait leállítják. Az atombomba bevetését követő általános döbbenet légkörében igen sok fizikus hátat fordított a fegyverekkel kapcsolatos munkáknak, és elhagyták Los Alamost. A termonukleáris fúzió további kutatására sem volt meg a politikai akarat. A helyzet akkor változott meg, amikor 1949-ben a Szovjetunió végrehajtotta első kísérleti atomrobbantását, Truman elnök ezek után elrendeli a kutatások folytatását. Los Alamosban immáron Teller vezetésével indul meg a munka. Elméletileg már tudott dolog volt, hogy ha két könnyű atommag egyesül egy nagyobb atommaggá, nagy mennyiségű energia szabadul fel. A magfúzió nem emberi találmány, hosszú milliárd évek óta a világegyetem legfőbb energiaforrása. A csillagok, így a Nap központjában adottak azok a feltételek (nagy nyomás, magas hőmérséklet), amelyek között az ilyen típusú magreakciók végbemennek, és energiát termelnek. A magas hőmérsékletre és nagy nyomásra pedig azért van szükség, mert az ütköző atommagok csak így tudják legyőzni a közöttük fellépő elektromos taszítóerőt. A földön egyetlen hely van, ahol ilyen viszonyok előfordulnak, és pedig az atomrobbanás közvetlen közelében. A H-bombát úgy készítik, hogy az atombombát alacsony rendszámú anyag rétegével veszik körül, és amikor az atombomba felrobban, teljesülnek azok a feltételek, amelyek a könnyű atommagok egyesüléséhez és ezáltal a még nagyobb nukleáris fúziós energia felszabadításához szükséges. Ez a reakció, melynek megvalósítását elsősorban hadászati szempontok ösztönözték, óriási távlatokat nyit az emberiség energiaellátása szempontjából. Napjainkban intenzív kutatások folynak a világ legfejlettebb országaiban a termonukleáris fúzió szelídített változatának hőerő-

művekben történő fenntartására. A Los Alamosban létrehozott robbanótöltettel 1951. május 8-án hajtották végre az első kísérleti robbanást a Csendes-óceán Enwitok szigetén. A kísérlet sikerült, az emberek ellopták a tüzet az égből, a tengerészeti térképeken egy szigetet már sohasem rajzolnak be többé, mert eltűnt, de ettől a dátumtól számíthatjuk az emberiség atomkorszakba lépését is. Hatalom került az ember kezébe, melylyel elpusztíthatja, de fel is emelheti önmagát.

Teller Edét az egész világ a hidrogénbomba atyjának tekinti, azonban számos fizikai-kémiai felfedezés is fűződik a nevéhez. A második világháború után létrehozták az USA-ban a Reaktorbiztonsági Bizottságot, amelynek Teller lett az első elnöke. Nagyon sokat tett az atomreaktorok biztonságos működéséért, a még működő és korábban biztonságosnak ítélt hanfordi reaktorokat bezáratta. Hogy mennyire igaza volt, azt a csernobili katasztrófa igazolta. Az ezen a téren kifejtett áldozatos munkásságáért 1962. december 2-án vehette át Kennedy elnöktől a Fermi-díjat „a kémiai fizika és magfizika területén elért eredmények, a termonukleáris kutatásban játszott vezető szerep és a nemzetbiztonságot erősítő erőfeszítéseinek elismeréséért”.

Teller Edének elévülhetetlen érdemei vannak abban is, hogy a két szembenálló szupernagyhatalom között a fegyverkezési versenyt az enyhülés politikája váltotta fel. A hidegháború éveiben a legnagyobb energiájú kísérleti atomrobbantásokat a Szovjetunió végezte, ugyanis a nagyobb hatóerejű bombáknál kevésbé fontos a pontos célzás. A szovjetunió elektronikai, számítógépes és repüléstechnikai csúcstechnológiája elmaradt az Amerikai Egyesült Államokétól, ezért a találati pontatlanságot az atom- és hidrogénbombák megnövelt robbanóerejével tudta csak kiegyenlíte-

ni. A lázas fegyverkezési versenyben egyre inkább a katasztrófa felé sodródó emberiség számára a túlélés reményét az űrtechnika és a számítógépek gyors fejlődése ígérte. A kémholdakkal lehetővé vált a ballisztikus rakéták nagyon korai észlelése, nagy teljesítményű számítógépekkel pályáinak elemzése, végül megsemmisítésük még a célba érés előtt. A technika fejlettségének ezen a fokán előnyt már nem az atomtöltetek nagy száma és hatóereje jelentette, hanem a felderítésükre és elpusztításukra alkalmas hadászati csúcstechnika. Ennek a stratégiának legharcosabb képviselője volt Teller. Ő beszélt rá Reagan elnököt a Stratégiai Védelmi Kezdeményezés program beindítására. Ma már cáfolhatatlan tény, hogy az amerikai csúcstechnika behozhatatlan előnye, a stratégiai védelem hatékonysága komoly szerepet játszott abban, hogy Gorbacsov felismerte a verseny tarthatatlanságát. Ellentmondásosnak tűnik, de az atombomba és a fegyverkezési verseny mentette meg a békét, a tudósok és politikusok egyre nagyobb tábora hangoztatja ma már ezt. Teller Ede korábban többször tett látogatást Magyarországon. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Magyar Tudományos Akadémia is tiszteletbeli tagjává választotta.

1994-ben a Magyar Köztársasági Érdemrenddel tüntették ki, 1997-ben pedig az elsőként kiosztott Magyarság Hírnevéért kitüntetést vehette át. Elsőként kapta a 2001-ben ismét bevezetett Corvin-lánc kitüntetést. 2002-ben elvállalta a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem nemzetközi tanácsadó testületének tiszteletbeli elnöki tisztét.

■ Ajánlotta: Sipos László

Vers cím nélkül

Keresni, vágni, semmit sem akarni,
Szeretni, vágni, egyedül maradni.
Nézni a világot becsukott szemekkel,
Látni azt, amit még nem látott meg ember.
Gyönyörködni titkos, mély harmóniákban,
Emlékezni arra, mit sohasem láttam.
Szeretni, imádni a szent tisztaságot,
A szelet, a felhőt, a havat, az álmat.
Tenni a helyeset, nem kis örömpézzért,
Nem a túlvilági örök üdvösségért.
Tudni, hogy nincsen cél, tudni, hogy nincs Isten,
Félni, hogy talán még igazság sincsen.
Tudni: az ész rövid, az akarat gyenge,
Hogy rá vagyok bízva a vak véletlenre.
És makacs reménnyel mégis, mégis hinni,
Hogy amit csinálók, az nem lehet semmi.
És örülni tudni a nagy megnyugvásnak,
A fájdalmat, örömet gyógyító halálnak.

Teller Ede

*Bemegyei Mihályné
Teller Ede
Mafodaszéke, 1994.07.05.*

KÁROLY JÁNOS VERSE:

Eppur si move

(Gondolatok a Paksi Atomerőműről)
(1980. november 25. Károly János)

“ És mégis mozog a Föld!”

Alkotó eszme szárnyakat ölt.
Letűnt korok, avult tanok,
Nem múltak el a forgatagok!
Elhamvadt már Jeanne d' Arc lángja,
Üszke tűz lett, atom-máglya.
A láng, amit Prometheus hozott,
Nem aludt ki, mindig lobogott.
Légy éber, büszke Prometheus sarjadék!
Világító fény légy! ne keselyű - martalék!
A parázból tűzvész lett, kozmikus erő,
Mely zabolázva éltető, de bitangolva ölő.
Ha elszabadul és keselyűruhát ölt,
Lángot fog az éter, s nem mozog a Föld!

100 éve született Kurcsatov

Pakson és környékén Kurcsatov nevét talán leginkább a róla elnevezett utcáról ismerik. Sokan tudják azt is, hogy a szovjet-orosz tudós az évszázad közepének, az atomenergia felhasználása felfedezésének jelentős alakja volt. Azt már lehet, hogy kevésbé ismert, hogy tulajdonképpen ő volt a szovjet-orosz atomenergia ipar létrehozója, az általa vezetett moszkvai kutatóintézet későbbi névadója, és meghatározó része volt az atomenergia békés felhasználásában, valamint a korabeli nukleáris fegyverkezési verseny kiegyensúlyozásában. Az akkori időknek megfelelő párhuzamos kutatások miatt több olyan felfedezés fűződik a nevéhez, amelyeket nyugaton nem igazán ismernek el.

Igor Vasziljevics Kurcsatov az oroszországi, Ural-vidéki Szimben született, apja földmérő volt. Családi okok miatt először Szimbirszkbe, majd a krími Szimferopolba költöztek. 1920-ban a helyi gimnáziumban érettségizett, ami után három évvel, 20 éves korában végzett a Krími Egyetemen fizikusként. Ezután a Pétervári Műszaki Főiskolán hajóépítést tanult. A fiatal Kurcsatov energiáját – és anyagi helyzetét – jelzi, hogy tanulmányai mellett először ffeldolgozóban, árvaházban, preparátori laboratóriumban, míg az utóbbi esetben meteorológiai laboratóriumban is dolgozott. Első tudományos munkájában a hó radioaktivitásával foglalkozott.

Rövid hazai és bakui kitérő után 1925-ben Kurcsatovot Ioffe akadémikus meghívta a Leningrádi Fizikai-Műszaki Főiskolára, az akkor már igen elismert „fiz-techre”. 1934-ig a félvezetőkkel foglalkozott, és társával felfedezte a ferroelektromosság jelenségét. Már 1932-től érdeklődése megváltozott, és a magfizikával, azon belül is kiemelten a neutronfizikával kezdett foglalkozni. A maghasadás felfedezése után 1939-től ezen jelenségnek szentelte figyelmét. 1939-ben az ő vezetésével építették meg az első szovjet ciklotront. 1940-ben, miután vezetése alatt munkatársai felfedezték az urán spontán hasadását, az akkori kutatások eredményének vizsgálatával igazolta a láncreakció beindításának, az atomreaktor tervezésének lehetőségét. 1942-ben a szovjet atomfegyver program vezetőjévé nevezték ki.

Kurcsatov a második világháború idején konkrét honvédelmi feladatokkal is foglalkozott. Ide tartozott a hajók aknák elleni védekezése lemágnesezés révén. A Tudományos Akadémia is tagjává fogadta. 1943-ban Moszkvában

Kurcsatov közreműködésével létrehozták a Szovjetunió Tudományos Akadémiája 2. számú Laboratóriumát. A természetesen titkos kutatásokra létrehozott központ lett később az Atomenergia Intézet (AEI), melynek Kurcsatov lett az első igazgatója. Az intézetben 1946. december végén indították be az első európai atomreaktort. 1949 nyarán Kurcsatov vezetésével végezték el az első szovjet atombomba kísérleteket. 1950-től intézetében Kurcsatov megszervezte a könnyű atommagok egyesítése révén megvalósuló szabályozott termonukleáris reakció vizsgálatára irányuló munkát. Ennélfogva egyik meghatározó tudományos résztvevője volt az 1953 augusztusában kipróbált első hidrogénbomba kifejlesztésének. 1954-ben ő volt a vezetője a világ első, már energiatermelés céljából létrehozott atomerőműve indításának, ami az atomenergia békés felhasználásának lehetőségét is megmutatta. Az atomenergia további alkalmazásaként később Alekszandrov akadémikussal együtt részt vett az első atom jégtörőhajó megalakításában.

Amikor Kurcsatov 1956-ban, Angliában előadta a szabályozott termonukleáris szintézisre vonatkozó kutatási eredményeket, nyíltsága nagy megrökönyödést keltett. Az ezen a kutatási területen elért eredmények nyílt bemutatása, cseréje ezen időponttól számítható. Az információk, tapasztalatok átadásának igénye amúgy is erős volt a tudósban. Legtapasztaltabb munkatársait küldte oktatni Moszkva jobb egyetemeire (Lomonoszov Egyetem, Moszkvai Energetikai Egyetem stb.), ahol az 1940-50-es évek fordulóján már megalakultak az atomenergiával fog-

lalkozó tanszékek. Kurcsatov volt a kezdeményezője a magyar tudósok között is jól ismert Dubnai Atomenergia Kutatóintézet létrehozásának is. Aktívan támogatta a szövetséges országok közötti kutatási együttműködést, melynek eredményeképp több országban, így Magyarországon is kutató reaktor épült.

Kurcsatov nagyon gyors észjárású volt, ezért a döntéseket is gyorsan hozta. Éles esze miatt bármilyen társaság középontjává tudott válni. A nagy kutató nagy szervező, de egyben önzetlen ember is volt. Irodája mindenki előtt nyitva állt, ám a dolgokat szerette lényegre törően megbeszélni.

Kurcsatovnak a békéért érzett felelősségérzetét mutatja, hogy amikor 1955-ben az addigi legnagyobb hidrogénbomba kísérletet elvégezték, régi barátjának azt mondta: „... Ne adj Isten, hogy ezt valamikor is tényleg alkalmazzák! Én többé már nem tudok részt venni a kísérletekben.” És valóban abbahagyta.

Kurcsatov 1960. február 7-én, Moszkvában bekövetkezett halála után az ő nevét vette fel az általa vezetett kutatóintézet, amellyel a Paksi Atomerőmű reaktorfizikusai máig szakmai kapcsolatban vannak. Kurcsatovot a Kreml falánál temették el. Az elemek periódusos rendszerének 104. elemét (kurcsatovium) is róla nevezték el. Igaz, a nyugati és keleti névadási viták miatt a felelős IUPAC Tanács 1997-ben úgy döntött, hogy a 104. elem a radzerfordium, a 105. pedig a dubnium nevet kapja.

[Az Oroszországi Kurcsatov Kutató Központ, a *Krugosvet Enciklopédia* honlapja, valamint Jéli László (KFKI RMKI) információi alapján]

■ Összeállította: Hadnagy Lajos

Czencz János festőművész kiállítása

a Paksi Városi Művelődési Központban 2002. december 4.

Gyórfy József megnyitóbeszéde

Tisztelt hölgyeim, uraim és kedves barátaim!

Megtiszteltetés számomra, hogy Czencz János kiállítását én nyithatom meg. Mit kell tudni Czencz Jánosról? 1885-ben a Vas megyei Ostffyasszonyfán született. Az 1900-as évek elejétől szerepel kiállításokon. 1912-ben befejezi a Budapesti Képzőművészeti Főiskolát. Közben már kiállítása volt 1908-ban a Múcsarnokban. A főiskola elvégzését követően sorra nyeri a díjakat. Hogy csak néhányat említsék: 1913-ban a Tükör előtt c. képével elnyerte a Halmos Izidor-pályadíjat. 1918-ban Rudits-díjat kapott a Fekvő akt c. festményéért. 1920-ban Marcella c. képéért elnyerte a Képzőművészeti Társaság nagydíját. 1928-ban Fiumében bronzérem, 1934-ben Balló Ede-díj. Neve 1933-tól szerepel művészeti lexikonokban. Ünnepezték a fővárosban, zsánerképei és aktjai hódítottak. Zsűrimentességet kap, és együtt emlegetik Csók Istvánnal.

Kiállításai voltak számos külföldi országban, többek között Velencében, Párizsban, Londonban, Berlinben, és az északi országok közül Stockholmban és Oslóban.

Magyarországi kiállításai: több alkalommal Pécs, Budapest, Szekszárd és Szombathely.

Képei vannak több külföldi és belföldi magángyűjteményben, múzeumokban és galériákban. A Magyar Nemzeti Galériában 11 festménye van, és több festménye van a szekszárdi múzeumban.

A háború alatti bombázások miatt elköltözik Budapestről, otthagyja a műtermét, és vidéken keres helyet magának, ahol letelepedhet. Olyan helyet keres, ahol van folyó, van hegy vagy domb, és van népművészet. A Sárközt szemelte ki, de végül nem messze attól, Tolna megye déli csücskében, Bátán telepedett le. Ott élt haláláig, 1960-ig, és Szekszárdon temették el. Azzal, hogy vidékre költözött, el is távolodott Budapeستől. Ez az eltávolodás nemcsak fizikai értelemben értendő, hanem a művészetében is. Ugyanis a háborút követően más irányzat - új irányzat - jött a művészetben, új emberekkel. Nem kellett a csendéletek, a zsánerképek a tájképek és az aktok. Szerencsénkre ez Őt nem törte le, mert továbbra is festett. Festette a bátai embereket, a népviseletbe öltözött asszonyokat, a Bata és környéke tájait, gyönyörűen nagy örömről.

Művészetéről a következőket szeretném elmondani. Képei derűt és optimizmust sugároznak. A nézőt színeivel fogja meg. Ezek a színek nála belülről jönnek, és onnan kerül az ecsetre, majd a vászonra, amelyek egymást felülmúlva versenyeznek, melyik kerüljön előtérbe. A színeket úgy rendezi a képeken, hogy az harmonizáljon, egyensúlyban legyen az egész művel. A kompozícióban mindegyik színnek jelentősége van, amely hozzájárul a kész kép összehatásához. Bármelyik képre nézünk, valamennyin szép egyensúly látható. Színeinek melegségével fogja meg a nézőt. Képeiből nyugalom árad.

A képeket nézve feltétlenül említést érdemel a Női akt c. képe. Egyértelműen látható, hogy egy ilyen bonyolult feladatot milyen könnyedén oldott meg. Ugyanis olyan vékony festékréteggel, kevés festékkel festette meg, hogy a vászon mintázata, struktúrája átdereng a képen. Vagyis nem vívódott, nem korrigált festés közben, nem úgy festette meg, hogy egymásra rakta a színeket, és eltakarta a hibás részt, hanem biztos kézzel, pontosan megrajzolta ecsettel a látványt, nem kellett utólag korrigálni. Ez rendkívüli rajztudásra utal. A női test szépségét ragyogóan kiemelte a fényekkel, árnyékokkal és reflexekkel, szinte meg lehet fogni az alakot. Szépen kidolgozott minden részletet.

Kiemelném a Korsós lány c. képet, amelyről az alábbiakat szeretném elmondani. Az egész képről sugárzik az optimizmus és derű. A lány mosolyog, örül, kipirult arccal optimistán néz. Az egész pozitív hatást még alátámasztja a lány ruházata, amely lazán, könnyedén leng, fodrozódik, mintáival és színeivel népviseletre utal. A ruhán lévő virágminták szép színesek, de nincs eltúlozva, éppen csak utal rá, és annyi van, amennyit az összehatás és a kompozíció megkíván. Kézben tartott korsón a más színe olyan friss, mintha most égették volna ki.

Tájképei is mind harmóniát, egyensúlyt és nyugalmat árasztanak. Valamennyi tájképét megnézzük, mindegyik tökéletesen megszerkesztett. Kiemelném a Bátai táj c. képet. A képen láthatjuk a bátai tájat, a falut, amint a folyóparton a folyó és domb között terül el. Tökéletesen megszerkesztett kép. Érezzük a falu nyugalomát, békességet, a csendet, az atmoszférát. A perspektivikus ábrázolás kitűnő példája.

Nagy örömről, ezeket a képeket itt láthatjuk Pakson és Bátán, az idén júliusban felavatott emlékházban is.

Köszönöm, hogy meghallgattak, szíves figyelmükbe ajánlom Czencz János festményeit. A képek előtt érdemes egy kicsit elidőzni, és akkor még jobban kibontakozik előttünk festői nagysága.

Tóth Viktor szaxofonos

Tóth Viktor 25 éves, kiskunhalasi születésű alt-szaxofonos, saját magát is meglepve tomboló sikert aratott Londonban.

Hogyan kezdted el zenélni - kérdezem Viktort?

- Úgy kezdődött az érdeklődésem, hogy nagyon tetszetek felvételek, melyeket a rádióban hallottam és ezek közül egy hangszer. Csak a későbbiekben derült ki számomra, hogy ez a szaxofon. Az anyukámnak a tanácsára, vagy ihletésére mentem el a paksi zeneiskolába.

Aztán középiskolába Szekszárdra mentem és ott kezdődött el igazából az oktatásom, mert egy olyan emberrel találkoztam - Molnár Ákossal - aki ma is a Szekszárdi Big-Band szólistája és zenekari tanácsosa. Németországból hazaszármazott szaxofon művész. Ő tanított és ismertett meg az alapokkal és nagyon sokat köszönhetek neki.

A Szekszárdi Big-Band után, illetve vele párhuzamosan játszottam tánczenekarokban. Később Budapestre kerültem, és ott kezdtem el több zenekarban játszani.

Bekerültem Kőszegi Imre kvartettjébe, aki a jazz tanszak jazz dob tanára.

Hogy jutottál ki Londonba?

- Londonba úgy jutottam ki, hogy a Magyar Rádió márvány termében játszottam, egy énekesnőt kísértem. Pallai Péter - most már mondhatom, hogy barátom, akkor még nem ismertük egymást - figyelt fel rám. Ő hosszú éveket töltött kint Londonban, a BBC-nél dolgozott. Ő ott hallott meg, és nagyon megtetszett a játékom neki. Ő a londoni Kulturális Intézettel is kapcsolatban áll.

A londoni Magyar Kulturális Intézetben nagyon nagy sikert értél el.

- Igen, nagyon jól sikerült a szereplésem. Nagyon inspiratív volt az egész dolog. Két ragyogó zenésszel sikerült együtt játszanom. Winston Clifford-al (színes bőrrű londoni dobos), és Ánis Somogyival játszottunk trióban, aki egy magyar származású londoni művész, egyébként nem tud magyarul.

Milyen terveid vannak?

- Az idén fogok diplomázni a Liszt Ferenc Zene-művészeti Főiskola jazz tanszakán.

Igazából sokat kell gyakorolnom és meg is teszek ezért mindent. Van egy kvartettem, ahol saját számaimat adjuk elő.

Pakson mikor hallhatunk?

- Hát ez igazán nem tőlem, a meghívástól függ csupán.

Milyen a hangszered, amelyen játszol?

- Ez egy Zelter típusú, nagyon jól sikerült értékes hangszer. Hetvenes évekig gyártották és igazából ez is egy olyan széria, melyet a világon az összes komoly muzikus szívesen használ és keres.

Vannak kedvenc számaid?

- Igazából amit hallgatok, az az ötvenes-hatvanas évek dzsesszenéje, de nyitottan hallgatom a mai értékes zenéket is.

Sok sikert kívánunk, és minél hamarabb megismerhesse játékodat a paksi közönség is!

■ Wollner Pál

OLÁH ZOLTÁN – SZARKA JÓZSEF
(kétkezes)

Kőben megeredt fény

Éjből faragott arcú lány,
rámhül minden holdra hullt álmod.

Csókolom azt, ami tűnő.
szememig halkul a nyugati szél.

Hallom az illatokat.
Megőszül kezem fején a fény.

Dal vagyok, titok és vágy, nem béke.
Hajunkon napok fáradt hamuja sír.

Fáj, hogy csönd lesz és semmi, semmi,
mint levelet fejtí le rólam a kint.

Hova hull a levél-idő?
Szemben alkony, látni félek.

Rólunk álmod a könnyű kő.

Hulló percek és sűrű csend.
Hajunkra ájul a hullám.

Álmodom azt, ami nincs.
Mért vagyok, mért vagyok ki tudná?
A kő megért, a fény halott.

Tovább sír a fa a földnél
és semmi más, csak a könnyek.

Illusztráció:
Maggie Kate - Typographic ornaments and designs

Oláh Zoltán

Ima

Elhallgattam előled a holdat.
Hosszan Imádkoztam,
ahogyan az este sóhajt
se Ő, se én meg nem szólt.

Rásírlak most a messzi égre,
hajnalomat sötétségre.
Hópelyhek gombolják be
leheletem
a hazáig vezető úton.
Balkonomra bólint a tél.
Fenyőfásan mereng a múlton.

Hópelyhek...
Balkonomra bólint a tél.
Elhallgattam előled a holdat.
Az az este már sohasem sóhajt
semmit se fülembé.

Csillag kísérté álom

Paplanon, párnán
pihen a pillanat.
Száz csillag kíséri
védtelen álmomat.

Csecsemő-könnyek
hullásával múlik el
az élet, életem.

Madár szárnyakat tűz
Időre a szerelem.
Tűnik a félelem.

Érintés

Szemed
szüntelen éjszaka.
Szavadon, szavamon
fog a szél.
Égre röpíti
dalod és dalom
és álmunk.
Ajkunkon
térdepel a fény.

Anna

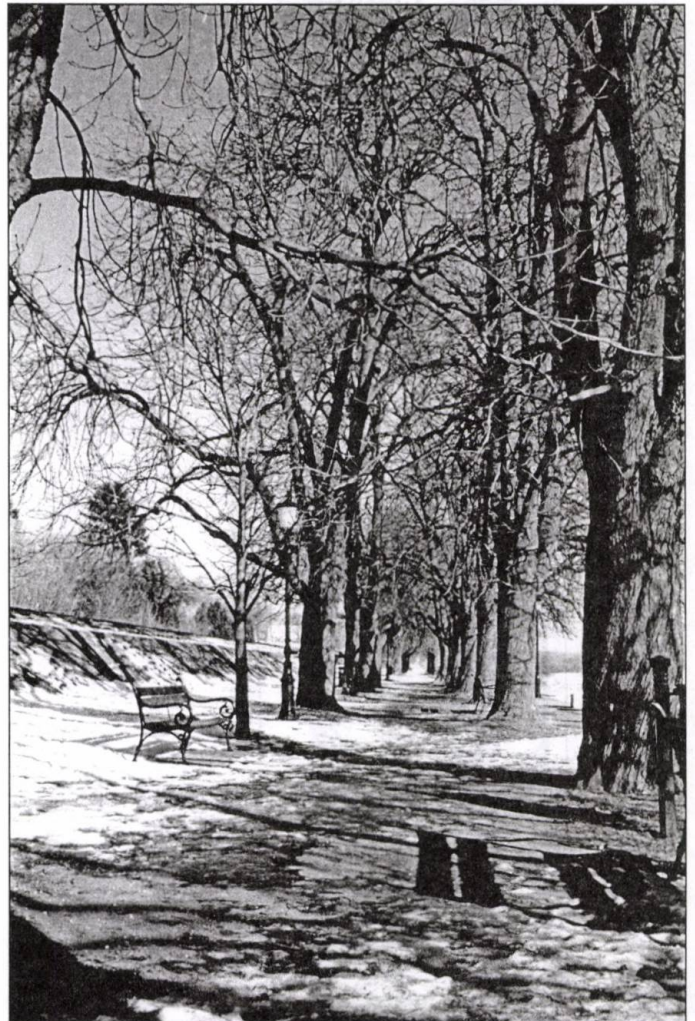
Anna
titokban
van ma.
Szemében
csillagörvényű
évgyűrű ragyog.

A rák diadala

Remegve rajong
véredért a rák sejtjeinek
megannyi milliárdja.
Sorvasztják tested
minden estén,
hajnalon, nappalon,
s kifosztják végül
egy szentséges alkonyon.

Édesanyám

Búzaszem a szó a szádon,
kenyeret szel ajkamon.
Megszülettél napsugárból
felhőt lépő alkonyon.
Holdat hallgatsz mindhalálig
tündér-harmaton.

Fotó: Wollner Pál

Yoke Bognár József

Szeressen valaki!

Reszkető kezemben tartottam
szívárvány gyönyörű ujjad
miközben halkán dalolt az éj
és kerestem az álmot,
de a reggel gyorsan utolért.

Most már tudom, hogy csak
a sötétben fekete a szívárvány.

Jöjj fény!

Mit higgyek el?

Hogy szeret valaki.

Szeressen valaki,
hogy ne vesszek el.

Fotó: Wollner Pál

Jankovics Andrea

Vadvirág

Vadvirág vagyok,
vadrózsa.
Lőszös földből hajtok
kítartón a világba.
Tüskés vagyok
és makacs.
Ha virágot hozok,
az kisvakarcs.
Nem díszelgek kertekben,
nem vagyok elegáns.
Nem ajándékozom szívesen,
inkább valaki mást.
Ti úri rózsák vagytok;
cífrák, illatosak.
Kiskertekben laktok,
melyek gondozottak.
Ágaltok metszegetik
nagy gonddal.
Illatotok belélegzik
boldog sóhajjal.
Én nem vagyok váza éke,
dísze gomblyukaknak,
ám megmaradok télre
az éhes madaraknak.
Belőlem gúnyt üztök,
fennhordjátok fejetek.
De miből ered erőtlök?
Elárulják a gyökerek.
Mert tudhatnátok ti is,
peckes úri rózsák:
a legszebb rózsát is
vadrózsába oltják.

Hajnaltájt

Ahogy a köd lecsorog a faágak közül,
Ahogy a táj merev, nyálkás,
Hideg valójába merül,
Ahogy a kínok mélyebbre vájnak arcomba,
Ahogy a szív hosszan sanyarog,
Majd törik millió darabra.
Ahogy sejtelem lakoz mindenben,
Ahogy fogvacogtató hideg
Homály ereszkedik szívemre,
Ahogy mindenhol némaság honol,
Ahogy hűvös felhőfátyolba burkolózik
az elmosódó Hold,
Ahogy nemléted lelkembe mar,
Úgy jön el mindig
a fájó, hideg, magányos hajnal.

Ében és elefántcsont

Te vagy az ébenfa sötétsége,
A Nap fekete gyermeke.
Én vagyok az elefántcsont fehérje,
az Éji Hold teremtménye.
Könnyeim a csillagok,
Miket éretted hullajtok.
Nászágunk a mező zöldje,
Baldachinunk az ég kékje.
Betakar az őszi alkony lágy ködje,
Itat a hajnali harmat kristálykelyhe.
Szentjánosbogár az éji világunk
Báránfyfelleg nyújtja nappal árnyunk.
Lassan őszebe fordul a nyarunk,
De egymást öleli még a karunk.
Örökké ében s elefántcsont maradunk.

Mikor nagyon fáj

Bakancsom orrán a dér dereng,
agyamban a fájdalom cseng
eme hajnali órán.
Hideg, kemény földre taposok,
ahogy némán baktatok
ezen a sivár decemberi hajnalon.
A metsző szél a hajamba túr,
az arcom csókolja vadul,
s a fülem rötre festi.
A szél elmémbe sikít,
s fagyott esőt repít
megkínzott arcomba.
Arcízmaim megfagytak
talán többé nem olvadnak,
megfestve halotti maszkomat.
Nem esett még a hó,
mely fehér s altató
puhasággal ölelné át.
Az éj sötétben fellizzik
feketén felém nyújtózik
mint óriás szörnyeteg.
Nincsen hajnali derengés
se csendes feledés
sikító elmémnek.
Egy gondolat kikristályosodott,
jeges szélben élesre fagyott,
s most szívemet marja.
Hideg hull az égből,
s jeges gondolataim elől
nem futhatok el.
Hideg éllel szúrnak,
szívembe mélyen befúrnak
a szavaid a múltból.
Mondd, hogy nem mondtad!

S most megint Te

Talán Itt vagy velem?
 Most úgy érzem, igen.
 Megint Te,
 megint Te vagy velem.
 Te vagy a bűn s érte a bűnhődés,
 de Te vagy a paradicsom is.
 Te vagy az élet, de a halál is.
 Szeretlek Téged,
 de ez szétszakítja a szívemet,
 ha nem öleled magadhoz testemet.
 S most megint Te,
 Te vagy akivel meg akarok halni
 kicsit jobban, mint eddig bárki.
 Te vagy a mérge életem serlegében,
 de a mérge adja édes zamatát.
 Égő lelkem minden hűs álmát
 Te élteted, Te magad vagy.
 Haljunk bele a szerelembe ma!
 Egyesüljön lelkünk a halálban!
 S most megint Te.
 Amikor a Szerelem és a Halál
 nem más, mint Te.
 A szerelmemet fájdalommal írtad,
 Vérem, mint édes bort ittad.
 De én elfogadlak ilyenek,
 s ha kell meghalok érted!
 S most megint Te,
 aki fájdalmat adsz nekem ajándékba,
 aki elrepít a hetedik mennyországba.
 S most megint Te,
 Te vagy a kincs a szivárvány tövén,
 mit keresek, kutatok szüntelen.
 S Téged rejt a végtelen,
 Te vagy a névtelen,
 aki az én halálos bűnöm.
 S most megint Te,
 akiért feladok minden jót,
 mindent, ami ép elmére vall.
 Hiszen tóled van a gyönyör,
 az egyetlen ami valaha feltört
 eme márvány testből,
 amibe lelkem vésetett.
 S most megint Te,
 Te ütöttél csak a csomóra,
 mely törheti millió darabra
 márvány testemben fekete onix szívemet.
 S most megint Te,
 aki vadam és vadászom,
 trófeám és gyilkosom
 minden forró s buja vörös alkonyon.
 Mint a Holdat felfalja a narancs éj,
 mint a napot felfalja a fekete Hold,
 úgy ölsz meg te is engem,
 s adod vissza lassan életem.
 Egymás gyilkosai vagyunk
 Mi: Én és Te.

Az Ördög elixírje

A te érzéseid rejtettek,
 A lelked mélyre temetted,
 Számodra ismeretlen érzések,
 Melyek megtöltik a szíved.
 Félsz a lelkedbe nézni,
 Félsz a saját érzéseldtől,
 Félsz abba is belegondolni,
 Mi lesz, ha mindez a felszínre tör.
 De nem kerülhet a felszínre,
 Erről te gondoskodsz.
 Az alkohol módszered erre,
 Hogy ne érez, s ne gondolkozz.
 Az ital mámore csillapítja
 Lelked fájó szárnycsapásait.
 Az ördög elixírje biztosítja
 Gondtalan mámoros napjaid.
 Nem lenne egyszerűbb érezni
 Igaz, dobogó szívvel,
 Nevetni tisztán, s ha kell sírni
 Úgy igazán őszinte lélekkel?
 De úgy érzed ez balgaság,
 És visszabújsz az álarcod mögé.
 De sajnós az az igazság,
 Hogy önmagad sem ismered többé.
 Vágysz egy tiszta szerelmet,
 Ami ott él tebenned,
 De nem ismervén eme érzelmet,
 Ezt hidegen elveted.
 Érzéketlennek tekinted magad,
 És ez arra kitűnő alkalom,
 Hogy a korsót nyakon ragadd,
 És ne bírd megállni a lábodon.
 Gyűlöled kimutatni érzelmeid
 És ezért kell az alkohol,
 S mikor nem taláod érzéseid,
 Mit teszel? Természetesen iszol!
 Nem kellene vágyaid elásni,
 Vagy italozásba temetni,
 Néha meg lehetne őket mutatni,
 Nem csak mámorba fojtani.

Mukli Petra

Révület

Egyedül ért ma az este.
Lámpám sápadt fénye mellett
Álmodtalak megigézve.

Mégis mikor feemeltem
Álomittas tekintetem
Üres szoba tátongott rám
Fakó színek bús homályán.

Most lásd: szavaim füzére
Széthullott apró szemekre.
Mind eléd gurul csillogón
Fényt törve sötét árnyakon.

Valahol bennem él

Szólnak a hangok, hívnak az éjbe,
Hívnak és hívnak a messzeségbe.
Ábrándjaim tükre szilánkokra pattan,
Bennük az álmok hada újralobban.
Szólnak a hangok ha eljön az éjjel,
Szívemben újabb és újabb reménnyel.
Hiszem hogy eljutok, hogy odaérek,
Hová szép szavaik kecsegtetnek.
Libegnek ide-oda fényes árnyalakok,
Hol suttozva, hol kiáltva hívnak
Néma Angyalok.

Kései pillanat

Éltem hosszú, néma perceket
Hideg harmat hullása közt
Régmúlt árnyak rejtenek.

Nincs idő és sürget holnapom
Eltékozolt kincselmet
Vissza sosem kaphatom.

Megtagadtam sorsomat talán
Szeretném most újra látni
Vágyam megkövült falán.

Rátalálni nem fogok. Tudom.
Múlандóság árnyal közt
Szendereg az oltalom.

Fényes kaloda

Hulló fény szemed csillaga, és az évek,

A lobogó álmú évek

Átölelnek, fényes kaloda,

Soha nem menekülhetek.

Múló játék csak az élet, és a fények,

A lágyan áradó fények

Körbefonnak, kicsit félek...

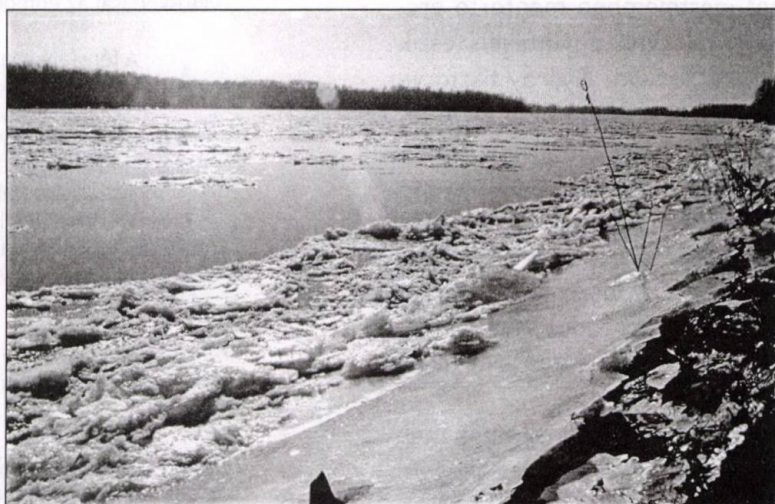
... szemed csillaga és az évek...

Fájnak, mert elveszítelek.

Majoros János

Remény

Amikor úgy érzed, hogy nincs tovább,
nézz fel a kék égre,
keresd a kúszo felhőket!
Hunyd be a szemedet,
hagyd, hogy a nap sugarai
simogassák arcodat!
Hallgasd a madarak
énekét.
Amikor megnyugodtál,
haladj tovább!
Végezd a mindennapi
munkádat a boldogulásért,
a nyugodt életért.

Fotó: Wollner Pál

Miszlai Gyula

Karácsony után

Itt vesztegtek, jégtáblák közé szorult hajó,
a későn érkezettek nyugalmaival, a nehezen indulók
reménytelenségben is őrzött hitével.
Másokon, mint kormozott üvegcserepeken át
nézem a vakító Napot, ami most lángra gyújtja a
rözsévé aszalódott erdőket is.
Itt vesztegtek 47 évemmel,
kócos Istenek marionettjeként, Idegyszálaimmal
függve a csillagokon,
de akár egy aluljárói koldus, örvénylő marokkal
nyúlok felétek, szeretetetek apró kincseiért.

Szarka József

Kuti Horváth György

Bocskorénekek című verseskötetéhez

Ha a költők hatalmáról, szerelmeikről, fénybe, világosságba vetett hitéről szólunk, akkor sokan azokra a furcsa, külön, nemegyszer máságuk okán ünnepezt vagy üldözött íróművészek jutnak eszünkbe, akik - bár legtöbbször éheznek és fájnak - azért mégiscsak a mindenséggel beszélgetnek. Az egyetemes világgal beszélgetnek, az úgynevezett szubsztanciával. Bocskorosan, vagy mezítlábasan járnak is be az embervilágot, bölcséletük, nemegyszer próféciájuk embert formáló, embervilágot jóértelemben megtartó erőnek bizonyult. A fent említettek együttesen teszik a költő hatalmát. Kuti Horváth György tiszta világa a fent említett hatalom méltó őrzője, bátor, önzetlen felvállalása. Újonnan megjelent kötete egy szelíd, de egyáltalán nem hétköznapi világot tár az olvasó elé. A költő, az íróművész ember ezerszer megszenvedett menetelését ugyanúgy kíséri az árnyék, mint a fény, ugyanúgy kísért a megváltoztathatatlan elmúlás tudatának melankóliája, mint a születés, az újra éledő élet felett érzett boldog bizodalom.

A szerző nemes egyszerűséggel egyebek mellett így ír: "A lélek titokzatos ösvényein ballagva, dalokra bukkanok, váratlanul, és kínoktól gyötörtten. E dallamok szavakká formálódnak, előtörnek, mint sziklából a madarak szomját oltó forrás, enyhítve a lélek kínjait."

A Bocskorénekek című könyv hasonlatos egy végtelenbe nyúló képkiállításához, melyben a színek kavalkádja, az értelem, a bölcsélet, a megtartó hűség és az emberszeretet ötvözik egymást. Igazi produktum ez a kötet, mélységében és magasságában egyaránt. Rilke mondotta volt: "Költészet nélkül nem lehet élni, a költők nélkül sokkal gonoszabb lenne a világ."

Kívánom, hogy Kuti Horváth György munkálkodása is részesüljön a nagyon is megérdemelt tiszteletben és megbecsülésben, töretlenül folytatódjon. Őrizze, építse tovább a költészet tündöklő obeliszkjét.

Elhangzott 2002. december 23-án a Városi Könyvtárban Kuti Horváth György könyvbemutatóján.

Kuti Horváth György

Fészket rakó idő

Figyeld csak kedves
nemsokára langy harmatot lehel
a télből kigyógyult szűz mező
s felüli kíváncsi kis fejét
a havasi gyopár s a gólyahír
ha már a vad szirtéken
nem söpör a szél
felhő kucsmáját is félre veri az ég
s a lány tócsákból kibukó
víz is érként megered.

A sárgavörösbarna alkonyt
s Napot mely ezüst tóra sűt
a galagonya bokrot mely tüzre lobban
amint a hóvirág kitarja bájait
és a sugárorstorával csattintgató
hegyke hajnali szellő
virtuskodását az ébredő fénnel.

A fényfátyolban
csillagszirmokon alvó
kitakart eget
s a megáradt barna vizekben
hajlongó fűz rügy pattogzásait
melyre a hold kobold
álma bámul hitetlenül
a készülődő fészekrakó időre
figyeld csak kedves...

Velem vagy...

Velem vagy
amikor part felé
Integet a tenger
s a hajnali pára
derengve földre száll
mikor srály-sikoly
ébreszti a Napot
s vitorlát bont
a reggeli szél
és új évgyűrűt
húz a fákra
a smaragd-színű idő

velem vagy
csillagszirmait
ha nyitja az ég
és a hold udvara
hatalmasra tágul
bevilágítva a partot
mely a tengernek
visszainteget
mikor a Nap már
a horizonton átdől
leheleted átitatja lelkem
szemünkből útnak indul
a ragyogás...

Hetényi István

Karácsony '96

A meteorológia szerint
zuhog a hó, szállong és kering,
fehér Karácsony lesz megint.

Amit hoz, mindig ugyanaz:
kinek öröm, kinek gond, panasz.
Hull a hó, és mindent behavaz.

Fagyos téiben melegségre vágyol,
eszedbe jut a végtelenben távol
egy kicsi gyermek, egy kicsi jászol.

Körötte se fény, se pompa,
csak milliók szürke gondja,
mind a kisdéd vállát nyomja.

Barmok lehelnek rá meleget.
szemében szelíd szeretet -
rátok néz, és felsír, emberek.

Ó mennyi szegény, hajlotthatú torzó,
koszos kukákban kotorászó csóró
várja, hogy segíts, hogy légy a Megváltó,

mert a gondok már agyonnyomják.
Szegény az ember, szegény az ország.
Amit csak érnek, azt elrabolják.

Lopják a bankot, boltot, postát,
pincét, templomot. Fél az ország.
Népe riadtan várja sorsát.

Fagyoskodnak rongyos koldusok,
munkanélküliek, hajléktalanok.
Nem látják a fényes csillagot.

Acsarkodnak a gazdagokra.
Nincs angyalka. Nincs karácsonyfa,
csak sötét síkátor, ködös utca.

Nincs béke, és nincsen szeretet.
Fakul a csillag a jászol felett.
Nem néznek fel rá az emberek.

Eltévedtünk. Állunk tétován
a parttalan Semmi oldalán...
Egy kis reménység volna... tán?

Szeretet-szikra, maroknyi hit:
várni Megváltót, valakit,
ki megszán, sajnál, tán segít,

de nincs ki zörögjön a kilincsen,
csak a magány, az önzés, a Nincsen.
Szánva néz ránk az Isten.

Félálom. Valaki kopogtat.
Háromkirályok topognak
ajtóm előtt, és morognak.

Hallom Gáspár dühös hangját:
tömjént hoztunk, meg mirhát...
Az aranyat? Hát azt elrabolták...

Fölöttük angyal Integet,
és én kérdelem, hát mit tegyek,
ha már ellopták a kincseket?

Mondd szelíd, szárnyas égi szent,
tudod-e azt, hogy mit jelent
szegénynek lenni Idelent?

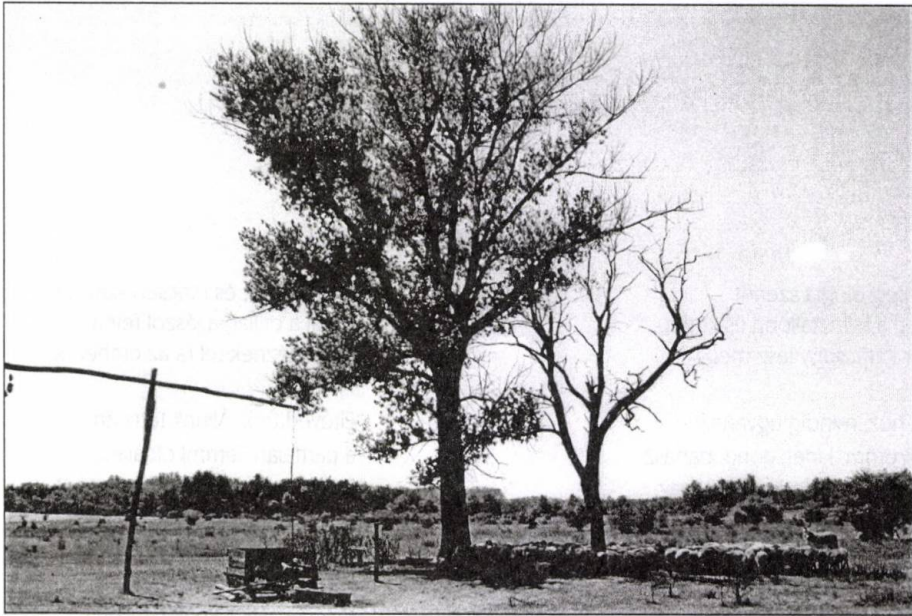
Mondd, szelíd, szárnyas, szép angyal,
- de gyorsan, mert közelg a hajnal -
mit kezdjek ezzel a kacattal?

Magamat nem tömjénezem,
a mirha sem kell énnekem,
hogy arany nincs? Annyi baj legyen!

Irigység, kapzsiság helyett

legyen egészség, béke, s ha lehet

- kicsit jobbak az emberek.

Paksi Tükör

tartalom

- 1 A Deák-év elé
- 2 Deák Ferenc (Jámbor Pál)
- 6 Politikai cikkek (Jámbor Pál)
- 8 A Habsburg-múlt magyar emlékezete (Gyáni Gábor)
- 13 Himnusz határok nélkül (Dr. Serdülné Benke Éva)
- 15 Egyetlen himnuszom (Ferenczes István)
- 17 Magyar Kultúra Napja (Wollner Pál)
- 18 Vejnemöjnen muzsikája (Dr. Serdülné Benke Éva)
- 19 Regionális és lokális kiadványok szerkesztőinek találkozója (Dr. Serdülné Benke Éva)
- 21 Okos Márton gyalogútja (Lovásziné Anna)
- 23 Karácsonyhoz kötődő dramatikus szokások (Vass Erika)
- 25 Pákolitz István alapítvány (Dr. Váradyné Péterfi Zsuzsanna)
- 27 Szoboravató (Hegedüs János)
- 28 Teller Ede kilencvenöt éves (Sipos László)
- 31 100 éve született Kurcsatov (Hahnagy Lajos)
- 33 Czencz János festőművész kiállítása (Gyórfy József)
- 34 Tóth Viktor szaxofonos (Wollner Pál)
- 35 Kőben megeredt fény – Oláh Zoltán és Szarka József verse
- 36 Paksi költők versei (Oláh Zoltán, Yoke Bognár József, Jankovics Andrea, Mukli Petra, Majoros János, Mislai Gyula, Kuti Horváth György, Hetényi István)
- 42 Kuti Horváth György könyvbemutatója (Szarka József)

PAKSI TÜKÖR

Irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

X. évfolyam, 1. szám, 2003 áprilisa

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

Felelős szerkesztő: Beregnyei Miklós

Rovatszerkesztők:

Lovásziné Anna, Gyórfy József, Szabó Péter, Szarka József

Tördelés: Törökné G. Judit

Kiadja: a Jámbor Pál Társaság

Felelős kiadó: a JPT elnöke

Készült: PA Rt. Nyomda 2003/563. sz.

Felelős vezető: Slonczki István

A szerkesztőség címe: Paks, Városi Könyvtár, Villany u. 1.

HU-ISSN: 1218-2109

*A hó fogságában,
Paks, 2003. február 6-7.*

(Wollner Pál felvétele)